1483.72

Richtlijnen voor het milieueffectrapport Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer

Het ministerie van Verkeer en Waterstaat
De provincie Zeeland

April 2005

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding 3

2. Hoofdpunten voor het MER 4

3. Achtergrond van het voornemen 4
3.1 Probleemstelling 4
3.2 Doel en randvoorwaarden 5
3.3 Besluitvorming 6

4. Referentie 7
4.1 Referentiealternatief 7
4.2 Referentiesituatie 7
4.3 Water 8
4.4 Natuur 8
4.5 Overige onderwerpen 9

5. Alternatieven 9
5.1 Relatie middellange termijn-lange termijn opties 9
5.2 Alternatieven 10
5.2.1 *Te onderzoeken alternatieven en varianten* 10
5.2.2 Meest milieuvriendelijke alternatief 10

6. Gevolgen 11
6.1 Waterkwaliteit en –kwantiteit 11
6.2 Natuur 11
6.3 Overige effecten 12
6.3.1 Scheepvaart 12
6.3.2 Landbouw 12
6.3.3 Recreatie 12

7. Afstemming M.E.R. EN KBA/OEI 12

8. Leemten in kennis en informatie 13

9. Evaluatieprogramma 13

10. Vorm en presentatie 14

11. Samenvatting van het MER 14

Bijlagen: I Afkortingen
II Advertentie inzage startnotitie
III Nota van Antwoord op de inspraakreacties

1. INLEIDING

Het Bestuurlijk Overleg Krammer Volkerak (BOKV)[1] en het DG Water, namens de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, willen maatregelen nemen om te komen tot een structurele duurzame verbetering van de ecologische waterkwaliteit in het Volkerak-Zoommeer. Sinds het begin van de jaren '90 treedt door onvoldoende waterkwaliteit op grote schaal groei van blauwalgen (cyanobacteriën) op. Dit heeft een negatief effect op de aanwezige en te ontwikkelen natuurwaarden en veroorzaakt veel hinder voor gebruikers (o.a. landbouw, recreatie/toerisme en scheepvaart) en omwonenden. Bovendien kan het de kwaliteit van aangrenzende watersystemen negatief beïnvloeden. Uit een eerdere verkenning van oplossingsrichtingen[2] is gebleken, dat voor een structurele duurzame verbetering van de waterkwaliteit ingrijpende maatregelen nodig zullen zijn, die pas op lange termijn (2040) effectief zijn. Besloten is om vooruitlopend op deze lange termijn oplossingen, een studie te starten naar minder ingrijpende maatregelen die voor de middellange termijn (2015) de waterkwaliteit substantieel kunnen verbeteren en daarmee de overlast van overmatige blauwalgengroei kunnen voorkomen.
Kansrijke opties voor deze middellange termijn zijn gekoppeld aan het overbrengen van water tussen stroomgebieden (i.c. het Maas- en Scheldestroomgebied) en mogelijk aan het realiseren van een nieuw doorlaatmiddel in de Philipsdam tussen het Volkerak-Zoommeer en de Oosterschelde. De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat besluit over het overbrengen van water tussen stroomgebieden en voor een dergelijk besluit geldt de verplichting tot het doorlopen van de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.). GS van Zeeland besluit over een eventueel benodigd nieuw doorlaatmiddel in een primaire waterkering. Dit besluit is m.e.r.-beoordelingsplichtig.

De m.e.r.-procedure is van start gegaan met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant d.d. 8 december 2004. De startnotitie heeft ter inzage gelegen in de periode 9 december 2004 tot en met 5 januari 2005. Op 16 december 2004 heeft in Rilland-Bath zowel een voorlichtingsavond door de initiatiefnemers als een hoorzitting door het bevoegd gezag plaatsgevonden.
Op de Startnotitie Planstudie Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer hebben totaal 37 personen en organisaties (8 mondelinge reacties en 29 schriftelijke insprekers en 2 insprekers die zowel mondeling als schriftelijk hebben ingesproken) hun zienswijze naar voren gebracht. In de bundel *Inspraakreacties op de Startnotitie Planstudie Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer* zijn de inhoudelijk verschillende inspraakreacties samengebracht. Hierin is ook het verslag van de hoorzitting opgenomen.
De Commissie voor de m.e.r. is per brief d.d. 26 januari 2005 in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER). De commissie voor de m.e.r. heeft op 4 februari 2005 haar advies voor richtlijnen voor een MER ten behoeve van besluitvorming over Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer uitgebracht.

Het ministerie van LNV en het ministerie van VROM zijn in hun rol als wettelijk adviseur bij het m.e.r. per brief op de hoogte gebracht van de m.e.r. Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer. Het ministerie van Vrom en het ministerie van LNV hebben geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot advisering.

Deze richtlijnen zijn mede op basis van de inspraakreacties en het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage opgesteld. Als bijlage bij deze Richtlijnen is een zogeheten *Nota van Antwoord* opgenomen, waarin is aangegeven hoe de inspraakreacties in de besluitvorming zijn meegewogen.
Het MER zal naar verwachting medio 2006 worden gepubliceerd. Op het MER kan opnieuw worden ingesproken.

[1] In het BOKV zijn vertegenwoordigd: de ministeries van Verkeer en Waterstaat en van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit; de provincies Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Holland; de waterschappen Brabantse Delta, Zeeuwse Eilanden en Hollandse Delta; de gemeentes Bergen op Zoom, Tholen, Oostflakkee, Moerdijk, Reimerswaal, Schouwen-Duivelanden Steenbergen.
[2] 'Verkenning oplossingsrichtingen Volkerak-Zoommeer', Rijkswaterstaat, 2002.

2. HOOFDPUNTEN VOOR HET MER

Het bevoegd gezag beschouwt de volgende onderwerpen hoofdpunten voor het MER:

- een goede beschrijving van de restricties en randvoorwaarden die kaderstellend zijn voor het voornemen, zoals instandhoudingdoelstellingen in het kader van de Habitatrichtlijn
- duiding van het uitgangspunt dat maatregelen op de middellange termijn, de ontwikkelingen op lange termijn niet in de weg mogen staan;
- scenario's voor de autonome ontwikkeling op middellange en lange termijn, met accent op mogelijkheden voor het terugdringen van (diffuse) bronnen van relevante nutriënten;
- de effectiviteit van uitvoeringsvarianten binnen de alternatieven Zoet en Zout, ten aanzien van de verbetering van de waterkwaliteit, en met name de bestrijding van blauwalgen (cyanobacteriën) inclusief de onzekerheden daarin;
- een goede beschrijving van de procesmatige relatie van deze planstudie met de implementatie van de Kaderrichtlijn Water in het Volkerak-Zoommeer en relevante aangrenzende gebieden en de te formuleren en vast te stellen instandhoudingdoelstellingen in het kader van de Habitatrichtlijn in het Volkerak-Zoommeer en relevante aangrenzende gebieden (traject 'Natura 2000');
- een overzicht van de voor- en nadelen op het gebied van milieu en natuur van uitvoeringsvarianten binnen de alternatieven Zoet en Zout.

Daarnaast is een afstemming tussen m.e.r. en de Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse/Overzicht Effecten Infrastructuur (MKBA/OEI) van wezenlijk belang om beide informatiebronnen op een goede wijze bij de besluitvorming te kunnen betrekken. Het gaat daarbij om inhoudelijke afstemming (m.n. projectalternatieven en referentiealternatief) en procesafstemming tussen beide studies.

Tenslotte moet het MER een toegankelijke samenvatting bevatten voor de publieke discussie met daarin een duidelijke beschrijving van de belangrijkste punten voor de bestuurlijke besluitvorming.

3. ACHTERGROND VAN HET VOORNEMEN

3.1 Probleemstelling

Geef informatie over:

- Een korte beschrijving waarom overmatige blauwalgengroei een probleem vormt voor de (ecologische) waterkwaliteit en op welke wijze het verschillende gebruiksfuncties hindert;
- een korte beschrijving van de hydrologische relatie tussen de verschillende wateren, inclusief een korte overzicht van de huidige nutriëntenstroombalans;
- een beschrijving van de ontwikkeling van de ecologische waterkwaliteit in het Volkerak-Zoommeer sinds de vorming van het meer in 1987, mede in relatie tot relevante soorten en habitats uit de aanwijzing/aanmelding als Vogel- en Habitatrichtlijngebied;
- de omvang van de blauwalgenproblematiek in de afgelopen tien à vijftien jaar; geef daarbij aan of de intensiteit verschilt per deelgebied.
- een korte beschrijving van de ontwikkeling van de ecologische waterkwaliteit van het Markiezaatsmeer en de Binnenschelde, met de nadruk op het voorkomen van plaagalgen (blauwalgen, goudalgen etc.), mede in relatie tot relevante soorten en habitats uit de eventuele aanwijzing,/aanmelding als Vogel- en Habitatrichtlijngebied;
- bespreek aan de hand van (actuele) monitorgegevens hoe éénduidig de relatie is tussen de ernst van het blauwalgenprobleem (concentratie blauwalgen, concentratie cyanotoxines) en de parameters watertemperatuur (in zomer en winterperioden), het nutriëntengehalte (nitraat, fosfaat) van het water, zuurstofgehalte, verblijftijd en de nutriëntenvrachten die via de Brabantse rivieren en/of inlaat vanuit het Hollandsch Diep aangevoerd werd;
- de omvang van effecten op het natuurlijk ecosysteem en op gebruiksfuncties tot nu toe: o.a. sterfte van dieren, zwemverboden, hinder voor de recreatie (waaronder oever- en verblijfsrecreatie,

recreatievaart), het toerisme, beschikbaarheid van water voor de landbouw (innamestop waterschappen), stankoverlast voor omwonenden;
- richt deze informatie niet alleen op het beperken c.q. voorkomen van blauwalgen maar ook op het tegengaan van de aanmaak en het vrijkomen van cyanotoxines.

3.2 Doel en randvoorwaarden

De startnotitie geeft aan dat doelstelling voor de korte termijn is *'om mede in het kader van de implementatie van de Kaderrichtlijn Water, de waterkwaliteit van het Volkerak-Zoommeer op de middellange termijn (tot het jaar 2015)zodanig te verbeteren dat de kans op bloei van blauwalgen zo klein mogelijk wordt'*.
Het leveren van een bijdrage aan realisatie van de doelstellingen voortvloeiend uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) is onderdeel van de doelstelling voor de middellange termijn en is in die zin sturend voor de ontwikkeling van alternatieven. Echter de uit deze doelstelling voortvloeiende concrete eisen zullen op het moment van besluitvorming (2006) waarschijnlijk nog niet beschikbaar zijn. Beschrijf dan in het MER de actuele stand van zaken m.b.t. de implementatie van de KRW en bespreek in de discussie of en in welke mate de ontwikkelde alternatieven en varianten een bijdrage leveren aan de verwachte invulling van de concrete eisen m.b.t. de KRW.

Daarnaast formuleert de startnotitie een groot aantal randvoorwaarden en uitgangspunten, veelal kwalitatief geformuleerd. Zoals de startnotitie terecht aangeeft, heeft een randvoorwaarde een dwingend karakter, de alternatieven moeten hieraan voldoen. Een randvoorwaarde moet dan ook daadwerkelijk 'hard' zijn. Vaak worden bepaalde wensen of uitgangspunten als randvoorwaarde gebracht, terwijl ze dat niet zijn. Een uitgangspunt is iets wat je als startpunt gebruikt en waarvan het wenselijk is dat het opgenomen worden, maar wat uiteindelijk tijdens het (afwegings-)proces slechts ten dele of geheel niet gehonoreerd kan worden.
Geef in het MER aan hoe de doelstelling, uitgangspunten en randvoorwaarden voor dit vraagstuk zich onderling tot elkaar verhouden en geef daarbij – voor zover bekend – een concrete vertaling in toetsbare criteria, bijvoorbeeld door aan te geven welke concentraties blauwalgen en/of cyanotoxines en of en zo ja, hoe vaak zwemverboden acceptabel zijn.

De kosten van een maatregel kunnen niet op voorhand als een randvoorwaarde gekwalificeerd worden. Zij kunnen eventueel wel onder uitgangspunt opgenomen worden.
Zoals ook aangegeven onder 2. *Hoofdpunten van het MER* van deze richtlijnen, dient aangegeven te worden wat in de startnotitie onder 'Randvoorwaarden' bedoeld wordt met 'De alternatieven mogen de ontwikkelingen op de langere termijn niet in de weg staan'.
In de startnotitie is onder randvoorwaarden opgenomen dat de alternatieven niet strijdig mogen zijn met afspraken over waterpeilen, die zijn vastgelegd in het Peilbesluit (1996). Indien echter mocht blijken dat bepaalde kansrijke varianten van de alternatieven Zoet of Zout alleen uitvoerbaar zijn indien het Peilbesluit aangepast wordt, dan dient aan deze varianten in het MER toch aandacht geschonken te worden (inclusief beschrijving wat dit zou betekenen voor het peil, zowel in het Volkerak-Zoommeer als de aangrenzende watersystemen), zodat de milieueffecten van de verschillende varianten goed inzichtelijk kunnen worden gemaakt.
Aangezien randvoorwaarden een echt dwingend karakter hebben, dient aangegeven te worden op basis waarvan kwaliteitseisen voor verschillende gebruiksfuncties gelden.
Daarbij gaat het in ieder geval om (de hardheid van) de volgende randvoorwaarden:
- de kwaliteitseisen die voortvloeien uit de instandhoudingdoelstellingen van het Habitatgebied;
- de voorwaarden dan wel wensen vanuit de landbouw op het gebied van peilen en zoutgehalte;
- de beschikbaarheid van zoet water van voldoende kwaliteit vanuit het Hollandsch Diep voor doorspoeling, mede in relatie tot het besluit om de Haringvlietsluizen per 1-1-2008 op een kier te zetten (met bijbehorend bedieningsprotocol);
- het streven om de waterstand op het Hollandsch Diep bij Moerdijk niet onder 0 NAP te laten dalen;

- de gebruikseisen van de scheepvaart (zoals ondermeer vastgelegd in het Verdrag tussen Nederland en België betreffende de verbinding tussen de Schelde en de Rijn);
- de gebruikseisen vanuit de recreatie (o.a. Europese en Nederlandse zwemwaterrichtlijn);
- de voorwaarden dan wel wensen ten gevolge van de berging van rivierwater in het kader van PKB Ruimte voor de Rivier op het Volkerak-Zoommeer.

Onder uitgangspunten dient in ieder geval aan de volgende punten goede uitwerking gegeven te worden:
- Wat is precies vastgelegd in het huidige peilbesluit ten aanzien van waterpeilen?
- Wat is in het huidige peilbesluit vastgelegd ten aanzien van maximale chloridegehaltes?
- Dat de verbetering van de waterkwaliteit van het Volkerak-Zoommeer waar mogelijk een bijdrage kan leveren, en zo ja hoe,aan het bereiken van een goede waterkwaliteit voor Binnenschelde en Markiezaatsmeer.
- Wat is (kort samengevat) precies in de Integrale Visie Deltawateren en de Nota Ruimte opgenomen met betrekking tot het weer met elkaar verbinden van de Deltawateren?

3.3 Besluitvorming

Geef in het MER aan dat het wordt opgesteld voor een besluit van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat over het overbrengen van water tussen verschillende stroomgebieden (Maas en Schelde) en het besluit van de provincie Zeeland over een nieuw doorlaatmiddel in de primaire waterkering Philipsdam t.b.v. uitwisseling van water tussen Oosterschelde en Volkerak-Zoommeer. Geef ook aan volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken.
De startnotitie geeft onder § 3.7 Beleidskaders al een goede beschrijving van relevante wet- en regelgeving en het vigerende beleid. Destilleer hieruit randvoorwaarden en uitgangspunten (ruimtelijke beperkingen, grenswaarden, emissies e.d.) voor het voornemen (zie ook § 3.2). Vul deze in het MER aan met de eisen die voortvloeien uit de Europese en Nederlandse zwemwaterrichtlijn. Deze worden binnenkort aangescherpt hetgeen consequenties heeft voor de zwemwaterfuncties.
Geef inzicht in de samenhang met de besluitvorming over de PKB Ruimte voor de Rivier.

Beschrijf de implicaties van de gebiedsbescherming op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn en de soortbescherming op grond van de Flora- en Faunawet en hun consequenties voor de ontwikkeling van alternatieven.
Het feit dat delen van het Volkerak-Zoommeer zijn aangewezen als speciale beschermingszone (SBZ) in het kader van de Habitatrichtlijn noodzaakt tot het doorlopen van de zogenaamde passende beoordeling. Recente jurisprudentie wijst er overigens nadrukkelijk op dat niet volstaan kan worden met hieraan in het MER inhoudelijk voldoende aandacht te besteden. Het besluit zal te zijner tijd expliciet in moeten gaan op de resultaten van deze passende beoordeling en de daaruit voortvloeiende consequenties voor de inhoud van het besluit.
De planstudie/MER dient dus alle relevante informatie te bevatten die een passende beoordeling in het kader van de Habitatrichtlijn mogelijk maakt, te weten toetsing aan art. 6. leden 3 en 4, van de Habitatrichtlijn en toetsing aan art. 12-13 van de Habitatrichtlijn m.b.t bijlage IV-soorten .

4. REFERENTIE

Aangezien het referentiealternatief met bijbehorende referentiesituatie sterk sturend is voor de ontwikkeling van alternatieven en varianten, wordt geadviseerd in het MER deze eerst te beschrijven voordat ingegaan wordt op de invulling van alternatieve oplossingsrichtingen.

4.1 Referentiealternatief

In het referentiealternatief wordt geen substantiële ingreep uitgevoerd, behalve voorzover reeds vastgelegd in genomen beslissingen en geplande beheersmaatregelen (autonome ontwikkeling). De startnotitie geeft aan dat gedacht wordt aan biologische beheersmaatregelen, zoals visstandbeheer, inzet van biologische filters en het zoveel mogelijk terugdringen van de belasting met voedingsstoffen. (§ 3.4 van de startnotitie). Verwacht wordt dat met deze maatregelen de waterkwaliteit niet afdoende verbeterd kan worden.
Geef in het MER m.b.t. het referentiealternatief aan of er concrete beheersmaatregelen/acties voor de komende jaren zijn voorzien om belasting met voedingsstoffen te reduceren, en zo ja, welke. Ga daarbij in op huidige stand van zaken m.b.t. naleving van de huidige wet- en regelgeving ten aanzien van emissies van ongezuiverde lozingen.
Geef op basis van de stand van zaken m.b.t. de implementatie van de KRW een doorkijk op welke maatregelen mogelijk in de toekomst genomen zullen gaan worden, bijvoorbeeld het aanbrengen van een zogenaamde vierde trap (extra zuiveringsstap) bij rioolwaterzuiveringsinstallaties in Nederland. Geef grofweg aan wat hiervan de consequenties kunnen zijn.
Werk in ieder geval een variant van autonome ontwikkeling uit op basis van de huidige wet- en regelgeving , waarbij een onderscheid gemaakt kan worden tussen wat zou moeten zijn (theorie) en wat is (huidige praktijk).
Geef ook aan in hoeverre hydrologische isolatie (d.w.z. het zo min mogelijk inlaten van gebiedsvreemd water, zowel uit bijvoorbeeld het Hollandsch Diep als uit de Brabantse rivieren, bijvoorbeeld door de uitstroomopening te verleggen naar het Hollandsch Diep) mogelijk is. Ga daarbij met name in op de in- en uitstroom van gebiedsvreemd water op het Volkerak-Zoommeer (bijvoorbeeld via schutverliezen bij de verschillende sluizen m.n. Volkeraksluizen, Krammersluizen en Kreekraksluizen), en de gevolgen daarvan voor de waterkwaliteit, en met name voor het chloridengehalte en de nutriëntenconcentraties.
Houd daarbij in de gaten dat de tijdshorizon van de planstudie 2015 is, maar dat daarbij ook een doorkijk gegeven moet worden tot de periode na 2015.

4.2 Referentiesituatie

Het referentiealternatief resulteert in een referentiesituatie (van het milieu) waartegen de effecten van alternatieven afgewogen moeten worden. De mate waarin de toevoer van nutriënten kan worden beperkt is daarbij een doorslaggevend gegeven, maar onzeker. Beschrijf in het MER dus op dit punt meerdere scenario's. Geef bij ieder scenario aan welke reductie van nutriëntentoevoer op welke termijn verwacht wordt door maatregelen in de landbouw en door aanpassing van waterzuivering en sanering van riooloverstorten. Geef daarbij een doorkijk voor de periode na 2015. Geef daarbij aan wat in het kader van de implementatie van de KRW de stand van zaken is ten aanzien van mogelijkheden om de nutriëntenbelasting op het oppervlaktewater te verminderen. Geef, mede op basis van een schatting van de relatieve bijdrage van verschillende nutriëntenbronnen, bij ieder scenario voor beperking van de diffuse verontreiniging aan wat de uiteindelijke invloed zal zijn op het nutriëntengehalte in het Volkerak-Zoommeer..
Het nutriëntengehalte van het Volkerak-Zoommeer wordt voor een deel bepaald door de afvoer van de West-Brabantse rivieren en de uitslag van aangrenzende polderwateren, waarbij een groot deel afkomstig is uit de landbouw, en voor een deel door de inlaat van nutriëntenrijk water uit het Hollandsch Diep. Geef derhalve bij ieder scenario voor beperking van diffuse verontreiniging in het studiegebied aan wat de uiteindelijke invloed op het nutriëntengehalte in het Volkerak-Zoommeer zal zijn.

Geef in globale termen aan of en in welke mate klimaatveranderingen invloed hebben op de watertemperatuur, de beschikbaarheid van zoet water in zomer en winter, de debieten bij hevige neerslag en de zoutindringing op het Volkerak-Zoommeer en/of de landbouwgronden.

Studiegebied
Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven en omvat het Volkerak-Zoommeer en de omgeving, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Daaronder vallen in ieder geval ook de watersystemen van West-Brabant, het Markiezaatsmeer, de Binnenschelde, de Oosterschelde en de Westerschelde. Geef aan hoe de begrenzing van de stroomgebieden loopt.
In onderstaande paragrafen worden in aanvulling op de startnotitie specifieke aandachtspunten geformuleerd voor de beschrijving van de referentiesituatie.

4.3 Water

Beschrijf:
- de nutriëntenconcentratie (N, P) en -fluxen;
- het zuurstofgehalte;
- de huidige concentraties van de belangrijkste toxische stoffen in relatie tot bestaande normen, zowel voor water als waterbodem;
- de grootte van de in- en uitstroomdebieten; de situering en capaciteit van inlaat- en spuipunten;
- verblijftijd binnen het plangebied;
- peilen;
- de huidige en toekomstige beschikbaarheid van zoet doorspoelwater vanuit het Hollandsch Diep van voldoende kwaliteit (mede in relatie tot Besluit Beheer Haringvlietsluizen).
- De ontwikkeling van het chloridengehalte van het Volkerak-Zoommeer als bij lage rivierafvoer van de West-Brabantse rivieren geen water kan worden ingenomen vanuit het Hollandsch Diep.

4.4 Natuur

De startnotitie geeft aan dat het Krammer-Volkerak in 1995 is aangewezen als speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn en in 2003 aangemeld in de zin van de Habitatrichtlijn. Het Zoommeer is in 2000 alleen in het kader van de Vogelrichtlijn aangewezen.
Mede omdat ten tijde van de aanmelding het Volkerak-Zoommeer nog in ontwikkeling was van zout naar zoet watersysteem, heeft aanmelding plaatsgevonden op zowel zoute als zoete habitats en soorten.

Beschrijf de huidige toestand van het ecosysteem. Behandel daarbij in elk geval de belangrijkste vogelsoorten (broedvogels en doortrekkers), zoogdieren en vissen. Beschrijf de huidige vegetatie, en behandel zowel de vegetatie op de hogere drooggevallen delen, de oevers die nog met enige regelmaat inunderen (onder water staan), en de permanent onder water staande delen. Ga ook daar in op de ontwikkelingen voorafgaand aan en sinds de vorming van het Volkerak-Zoommeer.
In het bovenstaande kan grotendeels voorzien worden met een samenvatting van RIZA rapport 2000.024 "Het Volkerak-Zoommeer" Tosserams, Lammens & Platteeuw (2000)
Beschrijf de (populatie-)ontwikkeling van de belangrijkste faunagroepen en vegetatietypen bij autonome ontwikkeling.
Geef de ligging/begrenzing van de aangewezen en respectievelijk aangemelde Speciale Beschermingszones (SBZ's) onder de Vogel- en Habitatrichtlijn, zowel in het Volkerak-Zoommeer als in de omgeving (studiegebied).
Maak een inventarislijst van de beschermde soorten en habitats waarvoor de SBZ's zijn aangewezen dan wel aangemeld.
Geef een overzicht van de instandhoudingdoelstelling voor soorten en habitats binnen de SBZ's.
Maak een lijst van 'bijlage IV'-soorten die mogelijk beïnvloed worden door plan/project.

Geef aan of onder de huidige situatie de te beschermen soorten en habitats onder de Vogel- en de Habitatrichtlijn voldoende beschermd kunnen worden. En zo niet, wat er zou moeten gebeuren om daar wel aan te voldoen. Is het mogelijk om een beheersregime voor het Volkerak-Zoommeer te ontwikkelen wat aan alle aangemelde soorten en habitats afdoende bescherming biedt?
Geef aan welke beperkingen er gelden op basis van de Natuurbeschermingswet en de Flora- en Faunawet.

4.5 Overige onderwerpen

Zoetwatervoorziening, landbouw en regionale waterhuishouding
Geef de locaties aan waar water ten behoeve van de landbouw en/of drinkwaterwinning wordt ingenomen. Beschrijf de huidige inname van zoet water, waar, hoeveel, gedurende welke periode. Geef aan bij welke concentraties blauwalgen (of andere parameters) een innamestop geldt. Geef aan hoe en in welke mate in zomers met blauwalgenbloei en bijbehorende innamestop de aangrenzende gebieden de landbouw in hun zoet waterbehoefte voorziet. Geef ook aan welke risico's er bestaan met betrekking tot bruinrot. Beschrijf de verwachte ontwikkeling in de landbouw in de omliggende gebieden naar aantal, omvang en type bedrijven met daaraan gekoppelde (gewijzigde) eisen dan wel wensen voor de watervoorziening.

Scheepvaart
Beschrijf huidig gebruik Volkerak-Zoommeer als scheepvaartroute (beroepsvaart). Geef de verwachte ontwikkeling in de scheepvaartbewegingen en eventuele ontwikkeling in gebruikseisen dan wel -wensen. Besteed in de MER aandacht aan de invloed van de alternatieven op de doorvaartmogelijkheden, zowel met betrekking tot schuttijden, vaardiepte, doorvaarthogen en doorvaarbeperkingen. Maak hierbij onderscheid tussen de hoofdtransportas en de kleinere vaarwegen (Brabantse rivieren).

Recreatie en wonen
Beschrijf huidig recreatief gebruik, geef de locaties aan van jachthavens, dag- en verblijfsrecreatie. Geef ook de locaties vallend onder de zwemwaterrichtlijn aan. Beschrijf huidige knelpunten in recreatieve ontwikkelingen, leg daarbij relatie met de waterkwaliteit. Beschrijf de verwachte ontwikkeling in de recreatie (omvang, type) en bijbehorende gebruikseisen dan wel -wensen.
Beschrijf de functie die het Volkerak-Zoommeer speelt met betrekking tot wonen. Geef aan waar op korte afstand van het Volkerak-Zoommeer zich woonlocaties bevinden. Geef aan welke hinder op dit moment ondervonden wordt. Beschrijf de mogelijk en/of verwachte ontwikkeling van woongebieden aan het water (zoals de Bergse Haven of Tholen) en aan aangrenzende systemen, zoals de Binnenschelde.

Visserij
Beschrijf het huidige gebruik van het Volkerak-Zoommeer door de beroepsvisserij en de ontwikkelingen daarin sinds het ontstaan van het meer en kort daarvoor. Geef aan of de normen voor de concentratie toxische stoffen voor de consumptie van relevante commerciële vissoorten, zoals aal en snoekbaars, gehaald worden.

5. ALTERNATIEVEN

5.1 Relatie middellange termijn-lange termijn opties

Onderwerp van het MER is de aanpak van de blauwalgen problematiek op de middellange termijn (2015). De startnotitie meldt dat maatregelen op de middellange termijn, *de ontwikkelingen op lange termijn niet in de weg mogen staan.* Tegelijkertijd geeft de startnotitie ook aan dat met het zoete alternatief voor de middellange termijn elk van de drie mogelijke eindsituaties (2040) haalbaar blijven maar het zoute alternatief een zoete eindsituatie uitsluit. De Verkenningen notitie geeft aan dat de voorkeur uitgaat naar de lange termijn optie 'Estuariene dynamiek'. Ook de Nota Ruimte noemt dit streefbeeld. In de mondelinge

toelichting is aangegeven dat de in de startnotitie genoemde 'ontwikkelingen op lange termijn' betrekking hebben op functies/activiteiten van en in het Volkerak-Zoommeer.
Het MER zal duidelijkheid moeten geven over de ruimte die middellange termijn oplossingen moeten bieden voor de lange termijn en zullen de ontwikkelde alternatieven/varianten hierop moeten beoordelen.

5.2 Alternatieven

5.2.1 Te onderzoeken alternatieven en varianten

De startnotitie meldt dat naast het referentiealternatief en het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) in het MER twee alternatieven uitgewerkt gaan worden:

- het alternatief zoet, waarbij het Volkerak-Zoommeer optimaal wordt doorgespoeld met water uit het Hollandsch Diep;
- het alternatief zout, waarbij het water in het Volkerak-Zoommeer wordt ververst met schoon, zout en relatief voedselarm water uit de Oosterschelde.

Dit alles binnen de randvoorwaarden die van kracht zijn. Deze twee alternatieven kunnen de basis zijn voor het ontwikkelen van varianten en mma in het MER.

Varianten
Besteed bij de ontwikkeling van varianten in ieder geval aandacht aan de mogelijkheden van:
Bij Alternatief Zoet:

- doorstromingrichting- en snelheid
- locatie van uitslag (alleen Westerschelde of Westerschelde en Oosterschelde)
- grootte van het (doorspoel-)debiet
- seizoen waarin doorspoeling plaatsvindt.

Bij het Alternatief Zout:

- verschillende uitwisselingsplaatsen voor zoet en zout; verschillende debieten, peilfluctuaties (getijverschillen) en zoutgehalten
- alternatieve opties voor de zoetwatervoorziening voor de landbouw.
- Ten aanzien van een mogelijk nieuw doorlaatmiddel aandacht voor de gevolgen voor de daarbij betrokken belangen, zoals genoemd in artikel 7 van de Wet op de Waterkering, en de wijze, waarop hier rekening is gehouden, voorzover dit in dit stadium mogelijk is.

Bij alle varianten (zout en zoet) dient inzicht gegeven te worden in de getijamplitudes op de verschillende spuilocaties en de faseverschillen tussen die plaatsen. Daarmee worden stroomrichtingen en – snelheden duidelijk. Geef ook informatie over verwachte sedimentatie en mogelijke knelpunten en onzekerheden met uitwisseling/menging en het ontstaan van anaërobe situaties .

5.2.2 Meest milieuvriendelijke alternatief (mma)

Het mma is zoals de naam als aangeeft het meest milieuvriendelijke alternatief. Het kan zijn dat hiervoor dus aparte specifieke maatregelen beschreven die niet in de andere alternatieven (varianten) voorkomen. Aangezien de definitieve instandhoudingdoelstellingen voor de Vogel- en Habitatgebied op dit moment nog niet bekend zijn, is nu nog niet concreet aan te geven wat de bouwstenen zouden moeten zijn voor een meest milieuvriendelijk alternatief..

6. GEVOLGEN

De te beschrijven effecten zijn in de startnotitie globaal aangegeven. Deze kunnen de basis vormen voor de effectbeschrijving in het MER. In onderstaande paragrafen wordt uitsluitend ingegaan op die onderwerpen, die vragen om een nadere precisering of aanvulling.

6.1 Waterkwaliteit en –kwantiteit

Beschrijf de effectiviteit van de alternatieven/varianten ten aanzien van het beperken c.q. voorkomen van ontwikkeling van blauwalgen en cyanotoxinen en de ecologische waterkwaliteit zoals bedoeld in de Kaderrichtlijn Water (zover mogelijk).
Betrek daarbij:

- de nutriëntenconcentratie (N, P);
- zuurstofgehalte;
- de verblijftijd; geef op grond van het dynamische gedrag van de doorspoeling inzicht in de ruimtelijke verdeling van de verblijftijd in het Volkerak-Zoommeer;
- het zoutgehalte.

Bespreek welke modellen voorhanden zijn om effecten te voorspellen. Geef aan met welke methodiek de effectiviteit van de alternatieven/varianten is bepaald. Bespreek eventuele onzekerheden daarin.
Geef tevens informatie over:

- de hoeveelheid benodigd water voor doorspoeling, uit welk systeem dit water wordt onttrokken en of dit eventueel elders leidt tot ongewenste ontwikkelingen (bijv. m.b.t. saliniteit of nutriëntenconcentraties);
- peilen;
- debieten;
- de berging van water uit het Hollandsch Diep op het Volkerak-Zoommeer in het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier en de verschillende scenario's waarop waterberging op het Volkerak-Zoommeer plaats kan vinden. Geef daarbij op hoofdlijnen (expert judgment) ook aan wat het effect van de verschillende scenario's van waterberging zou kunnen zijn op de waterkwaliteit, zowel op het referentiealternatief als de zoete en de zoute doorspoelalternatieven. Betrek daarbij ook de te verwachten frequentie van het toepassen van deze maatregel;

6.2 Natuur

Beschrijf voor de onder 4.4 genoemde soortengroepen en vegetatietypen de verwachte effecten bij de voorgestelde alternatieven en eventueel verschillende beheerscenario's.
Ga in op de volgende aspecten:

- effecten voor gebieden waarvoor wettelijke soort- en/of gebiedsgerichte natuurbeschermingsformules gelden;
- effecten op het areaal, de ruimtelijke samenhang en de geschiktheid van biotopen van een representatieve set doelsoorten;
- potentiële effecten op zowel het aantal als de duurzaamheid van (kern)populaties van een representatieve set doelsoorten.

6.3 Overige effecten

6.3.1 Scheepvaart
Beschrijf:
- de invloed van de verschillende alternatieven op de bevaarbaarheid. Hierbij kan gedacht worden aan dieptebeperkingen door peilveranderingen, snelheid van varen (schut- en wachttijden) en/of de investerings- en/of beheerskosten van vaarweg en bijbehorende infrastructuur. (bijv. t.g.v sedimentatie of het uit gebruik nemen van het zoet-zoutscheidingssysteem)
- het mogelijk optreden van hinderlijke stromingen.

6.3.2 Landbouw
De maatregelen hebben direct of indirect (positieve of negatieve) gevolgen voor de productiemogelijkheden van de landbouw. Geef aan wat de effecten zijn. Dit kunnen effecten zijn op het grondwaterpeil, de verzilting van grondwater en de beschikbaarheid van zoet beregeningswater. Maak hierbij onderscheid tussen de verschillende aan het Volkerak-Zoommeer grenzende gebieden.
Ook kan inzicht worden verschaft in de wijze van compensatie (onder andere verschillende alternatieven van zoetwatervoorziening) dan wel schadeloosstelling.

6.3.3 Recreatie en toerisme
Het Volkerak-Zoommeer heeft een recreatie en een toeristische functie. Er zijn sterk locatiegebonden recreatievoorzieningen zoals jachthavens, gebruik van strandjes en verblijfsrecreatie. De toeristische aantrekkelijkheid van een aantal gemeenten langs het Volkerak-Zoommeer is mede afhankelijk van een goede waterkwaliteit. Daarnaast zijn er activiteiten die delen van het plangebied gebruiken zoals de waterrecreatie (zeil- en motorboten, kajaks, windsurfen), zwemmen, de sportvisserij en in potentie de duiksport. De alternatieven raken zowel de specifieke voorzieningen als de gebruiksmogelijkheden van gebieden voor de recreatie. De consequenties van de alternatieven voor zowel de locatiegebonden recreatie als de recreatieve gebruiksmogelijkheden dienen in beeld te worden gebracht. Daarbij gaat het vooral om de effectiviteit van alternatieven/varianten om de ontwikkeling van schadelijke blauwalgen en hun toxines tegen te gaan, maar ook om de ecologische waterkwaliteit in algemene zin.

6.3.4. Visserij
Beschrijf de gevolgen van de verschillende alternatieven voor de visserij, inclusief de ontwikkelingsmogelijkheden van commerciële visbestanden in bredere zin. Betrek daarbij de huidige trend in aangrenzende wateren met betrekking tot visserij en schelpdiervisserij..

6.3.5. Wonen
Beschrijf de gevolgen van de verschillende alternatieven op de huidige woonkernen en geef daarbij ook een doorkijk naar woonpotenties in/langs het studiegebied.

7. AFSTEMMING M.E.R. EN KBA/OEI

Zowel een Milieueffectrapportage (MER) als een Kosten Baten Analyse (KBA) / Overzicht Effecten Infrastructuur (OEI) leveren verschillende vormen van nuttige informatie ten behoeve van besluitvorming aan. Een MER geeft informatie over fysieke effecten. In een MKBA worden de (welvaarts-)effecten van ingrepen (waaronder milieueffecten) zo veel mogelijk gemonetariseerd. In het verleden is gebleken dat beide methoden verschillen in aanpak en probleemstelling.
Deze verschillen leiden tot verwarring en daarmee tot suboptimaal gebruik van informatie. In de notitie 'Aansluiting en afstemming MKBA/OEI en m.e.r.' en 'OEI in het Besluitvormingsproces' (Aanvulling op de Leidraad OEI van december 2004) geeft het Ministerie van Verkeer en Waterstaat aanbevelingen over hoe inhoudelijk en procesmatig de afstemming verbeterd kan worden. Het bevoegd gezag gaat er van uit dat deze aanbevelingen leidraad zijn voor de onderhavige studies.

Het is goed in de OEI aan te geven dat de planstudie Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer geen speciaal rijksproject is waarop een verplichting om een KBA/OEI op te stellen, van toepassing is en deze dus op vrijwillige basis plaats vindt. Gezien het vrijwillige karakter is het uiteindelijk aan de initiatiefnemer om te beslissen hoe hij aan de OEI/KBA invulling geeft.

Gezien het feit dat tijdens de verkenning Oplossingsrichtingen Volkerak-Zoommeer nog geen Kengetallen Kosten-Batenanalyse (KKBA) is uitgevoerd, is het aan te raden om eerst een korte KKBA uit te voeren en daarna een KBA uit te voeren.

Het is van belang dat de te onderzoeken alternatieven voor de planstudie/MER gelijk zijn aan die van de KBA.
Bovendien dienen de planstudie/MER en de OEI gelijktijdig opgesteld te worden. In de startnotitie is aangegeven dat dit het voornemen is van de initiatiefnemers.

8. LEEMTEN IN KENNIS EN INFORMATIE

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in de verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu-informatie.
Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is; daarbij dient met name aandacht gegeven te worden aan eventuele onzekerheden in de bepaling van de effectiviteit van de maatregelen ter beperking/voorkoming van blauwalgengroei;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in kennis en informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

9. EVALUATIEPROGRAMMA

De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat en GS van de provincie Zeeland moeten bij het besluit aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat de ministeries van VenW en LNV in het MER vast de punten aangeven die uit dit MER als relevant voor evaluatie naar voren komen.

10. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt het bevoegd gezag verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda erbij te voegen;
- duidelijke weergaven/illustraties van de alternatieven.

11. SAMENVATTING VAN HET MER

De samenvatting van het MER wordt vooral gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma;
- belangrijke leemten in kennis en informatie.

BIJLAGE

Lijst met gebruikte afkortingen

KBA	Kosten-Baten Analyse
KKBA	Kengetallen Kosten-Baten Analyse
KRW	Kaderrichtlijn Water
m.e.r.	milieueffect rapportageprocedure
MER	het Milieueffectrapport
Mma	Meest Milieuvriendelijke Alternatief
N	stikstof
OEI	Overzicht Effecten Infrastructuur
P	fosfaat
PKB	Planologische Kernbeslissing
SBZ	Speciale Beschermingzone

Volgnummer: 1 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 8 december 2004	**Afzender**: J. van den Tol BI Management B.V. Colijnspolder 23 4617 MK Bergen op Zoom
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Een idee wordt geïntroduceerd om de Zuid-Nederlandse natuurgebieden waterloopkundig te koppelen. De koppeling van rivieren, beken, kanalen, plassen en vennen heeft als doel (consumptie)water te genereren, gewonnen uit oppervlaktewater, dat via een beheersbaar watergangensysteem wordt getransporteerd. Gesteld wordt dat de koppeling het ontstaan van blauwalgen mogelijk kan voorkomen, door doorstroming en verversing. Tevens zou kunnen worden voorkomen dat zout water ingelaten wordt in de Binnenschelde en het Markiezaatsmeer. Volgens de inspreker bestaat de koppeling uit watergangen door natuurgebieden, watergangen waarlangs alleen ecologische boeren hun bedrijf uit mogen voeren en watergangen waarvoor een permanente controle wordt uitgeoefend in woonwijken of industriegebieden. Er ontstaat een watertransport door Zuidelijk Nederland, dat gebruik maakt van bestaande wellen, ontsprongen beekjes, water uit de Langven, beluchtingsdorpels, opstuw situaties, bevloeiing van de Peelgebieden, doorspoelen van plassen en vennen, afgescheiden van kanalen en vaarten voor industrie. Uiteindelijk komt het water terecht in het Markiezaatsmeer bij Bergen op Zoom en loopt het over in het Zoommeer. Inspreker biedt zijn deskundigheid aan bij de ontwikkeling van een dergelijk project.	Het voorstel richt zich op het afleiden van het water uit de beken en andere wateren van de Noord-Brabantse zandgronden in de richting van het Volkerak-Zoommeer door middel van een hydrologische oost-west verbinding tussen deze wateren. Het beleid voor een groot aantal van deze wateren is echter gericht op ecologisch herstel. Dat houdt in dat het gebiedseigen water in beginsel binnen het gebied moet blijven. In het bijzonder voor de Noord-Brabantse beken geldt dat deze wateren worden beschouwd als een samenhangend watersysteem met hydrologische relaties tussen de boven-, midden- en benedenlopen van deze beken. Met andere woorden: de te herstellen ecologische kwaliteiten van de meer benedenstrooms gelegen gebieden en beken zijn sterk afhankelijk van de toevoer van het gebiedseigen water uit de meer bovenstrooms gelegen gebieden en beken. Vrijwel alle Noord-Brabantse beeksystemen voeren hun water af in noordelijke richting. Door de middenlopen van deze beken onderling te verbinden en dit water af te voeren, blijven de benedenstroomse delen verstoken van water, waardoor natuurherstel niet mogelijk is. Bovendien staat de EU-Kaderrichtlijn water niet toe dat het oplossen van problemen in het ene water leidt tot een afwenteling van problemen op andere wateren. Het voorstel is strijdig met de doelstellingen en uitgangspunten van Europees-, Rijks-, Provinciaal- en Waterschapsbeleid, waardoor het niet als oplossing kan worden beschouwd voor de problemen in het Volkerak-Zoommeer.

Volgnummer: 2 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 9 december 2004	**Afzender**: Vertrouwelijk (naam en adres bekend bij het Inspraakpunt)
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Gepleit wordt voor natuurlijk zout stromend getij voor Volkerak-Zoommeer / Philipsdammeer / Schelde-Rijnkanaal.	Van uw standpunt wordt goed nota genomen. In de startnotitie is aangegeven dat in de planstudie onderzocht wordt of de waterkwaliteit *op de middellange termijn (2015) verbeterd kan* worden, als eerste stap op weg naar de gewenste eindsituatie, waar mogelijk ook herstel van de getijdenwerking in beeld komt. Wel is in de richtlijnen opgenomen dat de te onderzoeken varianten niet op voorhand beperkt dienen te worden tot de onder- en bovengrens van de peilen zoals opgenomen in het Peilbesluit. Mocht er door de initiatiefnemers in de toekomst nog een vervolgplanstudie komen naar het mogelijk terugbrengen van een substantieel getij op het Volkerak-Zoommeer, dan bent u mettertijd tijdens de inspraakprocedure van harte uitgenodigd (opnieuw) in te spreken.

Volgnummer: 3 **Kenmerk**: Gedateerd: 9 december 2004	**Afzender**: Vertrouwelijk (naam en adres bekend bij het Inspraakpunt)
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Gepleit wordt voor een half open Volkerak-Zoommeer, met een gereduceerd getij.	Van uw standpunt wordt goed nota genomen. In de startnotitie is aangegeven dat in de planstudie onderzocht wordt of de waterkwaliteit op de middellange termijn (2015) verbeterd kan worden, als eerste stap op weg naar de gewenste eindsituatie, waar mogelijk ook herstel van de getijdenwerking in beeld komt. Wel is in de richtlijnen opgenomen dat de te onderzoeken varianten niet op voorhand beperkt dienen te worden tot de onder- en bovengrens van de peilen zoals opgenomen in het Peilbesluit. Mocht er door de initiatiefnemers in de toekomst nog een vervolgplanstudie komen naar het mogelijk terugbrengen van een substantieel getij op het Volkerak-Zoommeer, dan bent u mettertijd tijdens de inspraakprocedure van harte uitgenodigd (opnieuw) in te spreken.

Volgnummer: 4 **Kenmerk:** **Gedateerd:** 9 december 2004	**Afzender:** R. de Leeuw Heiakker 39 4845 ET Wagenberg
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag:**
Gesteld wordt dat de ernstige waterkwaliteitsproblemen in het Volkerak-Zoommeer hun oorzaak hebben in een tekortschietende zuivering van het rioolwater van 16 miljoen Nederlanders. In de kennisgeving van de inspraakprocedure wordt gesteld dat het ecologisch systeem niet goed functioneert. Inspreker is van mening dat dit komt door falend beleid van afvalwaterzuivering.	Het overgrote deel van de rioolwaterzuivering-installaties (rwzi's) in West-Brabant loost het effluent niet direct op het Volkerak-Zoommeer of op wateren die uitkomen in het Volkerak-Zoommeer, maar op andere wateren zoals het *Hollandsch Diep en de Westerschelde. Slechts het* effluent van de rwzi's van de kernen Dinteloord, Nieuw-Vossemeer en Halsteren wordt geloosd op het Volkerak-Zoommeer. Volgens het waterschap voldoen deze zuiveringen aan de vergunnings-voorwaarden. Bovendien vindt daar extra fosfaatverwijdering plaats.
Rioolwaterzuiveringsinstallaties hebben te weinig capaciteit. Dit komt door de afvoer van regenwater via het rioolstelsel. Hierbij wordt gebruik gemaakt van riooloverstorten waardoor grote hoeveelheden ongezuiverd afvalwater in het oppervlaktewater worden geloosd.	Met betrekking tot riooloverstorten zijn er geen aanwijzingen dat de situatie in het stroomgebied dat afwatert op het VZM (o.a.West-Brabant, Tholen) negatief afwijkt van het landelijke beeld. De rioolstelsels voldoen in het algemeen aan de normen voor rioolstelsels wat inhoudt, dat er 7 mm neerslag geborgen wordt en er een pomp-overcapaciteit is van 0.7 mm. Door het aanleggen van bergbezinkbassins neemt de bergingscapaciteit toe met 2 mm en wordt hiermee bereikt, dat de lozingen uit rioolsystemen verminderen, waarmee de kwaliteit van het oppervlaktewater verbetert.
In vele wet- en regelgevingen wordt een brongerichte aanpak voorgestaan in het belang van de voedselveiligheid, volksgezondheid, milieu, flora en fauna. Lozingen van afvalwater worden gedoogd, terwijl de boeren de schuld krijgen van vervuild oppervlaktewater en waterbodems. Gesteld wordt dat uit analyse blijkt dat meer dan 99 procent van al de aanwezige vervuiling veroorzaakt is door lozingen van troep uit het riool en dat de boeren geen enkele bijdrage hebben geleverd aan de vervuiling van het oppervlaktewater en waterbodems. Gesteld wordt dat alle kosten voor verbetering van waterkwaliteit en bodemkwaliteit weggegooid geld zijn omdat gedweild wordt met de rioolkraan zo ver mogelijk open.	In de richtlijnen is opgenomen dat inzichtelijk gemaakt moet worden waar de nutriënten (fosfaat en nitraat) die in het VZM terechtkomen, van afkomstig zijn.

Volgnummer: 5 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 15 december 2004	**Afzender**: M. Franken Wittemstraat 1 4724 AX Wouw
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
De afsluiting van het Volkerak-Zoommeer van de Oosterschelde en daarmee van het getij en zoute water, wordt zeer betreurd. Hierdoor zijn onder andere prachtige geultjes, schorren en slikken en de kraamkamerfunctie voor vis verloren gegaan.	Het zoute, intergetijde karakter van het Krammer-Volkerak en het oostelijk deel van de kom van de Oosterschelde is na de aanleg van de compartimenteringsdammen verdwenen. Wel is het zo dat er een divers zoetwatermeer voor in de plaats is gekomen, die ook een functie heeft als kraamkamer voor vissen, zij het voor andere soorten.
Gehoopt wordt dat doorgezet wordt met het herstellen van het zoute milieu, met op- en afgaand getij.	Het doorspoelen van het VZM met zout water is één van de alternatieven die in de planstudie onderzocht zal worden. Het daadwerkelijk terugbrengen van het getij is geen doel van de voorliggende planstudie. Mogelijk zullen de initiatiefnemers daar in de toekomst nog een vervolgstudie naar uit gaan voeren.
De landbouw pleit voor zoet water in het Volkerak-Zoommeer. Inspreker stelt dat vroeger, toen het Volkerak nog open was, het zoute water geen beletsel vormde voor goede landbouwproducten.	In de richtlijnen is opgenomen dat de behoefte van zoet water voor de landbouw en de toekomstige ontwikkeling van de landbouw in het studiegebied, in kaart gebracht moet worden. Het feit dat voor de afsluiting ook al landbouw in het gebied plaatsvindt, dient daarin meegenomen te worden.
Ter vermindering van de stroming in het Schelde-Rijnkanaal wordt geadviseerd water te laten stromen van het Schelde-Rijnkanaal via het Rammegors en Philipsland naar het Zijpe. Hierdoor zou ook voldoende jonge vis op het Volkerak en de Oosterschelde terug moeten komen.	In de starnotitie is aangegeven dat onderzocht zal worden of en op welke wijze het VZM met de Oosterschelde in verbinding kan worden gebracht en welke effecten dit heeft op beide systemen en de gebruiksfuncties.

Volgnummer: 6 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 17 december 2004	**Afzender**: P.A.M. Graafmans Ds. Schoutenlaan 9 4797 CC Willemstad
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Inspreker is van mening dat teveel nadruk wordt gelegd op de problemen waarmee de landbouw te maken zou krijgen bij verzilting van het Krammer-Volkerak. In de tijd voor de afsluiting van de Krammer en het Volkerak hoorde je de agrariërs nooit klagen over verzilting in het gebied. Na de afsluiting ontstond een zoetwatergebied en kon men andere gewassen gaan kweken, onder andere bloembollen. Volgens inspreker hoort de bloembollenteelt in dit gebied niet echt thuis. Wanneer echter de omstandigheden ongunstig worden voor bepaalde gewassen zal men moeten zoeken naar alternatieven. In Wageningen is men druk bezig gewassen te ontwikkelen die beter bestand zijn tegen brak water.	In de richtlijnen is opgenomen dat de behoefte van zoet water voor de landbouw en de toekomstige ontwikkeling van de landbouw in het studiegebied, in kaart gebracht moet worden. Ook zal het daadwerkelijk gebruik van de landbouw van het water uit het VZM in kaart gebracht moeten worden en zal aangegeven moet worden welke effect de alternatieven zullen hebben op de verzilting van het grondwater.
Bij verhoging van het peil van het Volkerak zouden volgens sommigen delen van Breda onder water komen te staan bij extreme regenval. Gevraagd wordt waarom dat probleem voor 1987 niet aan de orde was. Er was toen een getijverschil van 4 meter.	Met het huidige peilbeheer op het VZM kunnen de West-Brabantse rivieren onder vrij verval afwateren. Een verhoging van het peil op het VZM (hetzij door verhoging van het vaste peil hetzij tijdelijk door waterberging vanuit de benedenrivieren) zal naar verwachting leiden tot problemen met de afwatering van de West-Brabantse rivieren. Het verschil met de situatie voor 1987 is, dat er in die situatie eb en vloed was, waardoor gedurende laagwater onder vrij verval water gespuid kon worden. In de richtlijnen is opgenomen dat de peilen uit het huidige peilbesluit uitgangspunten dienen te zijn voor de planstudie.
Gevraagd wordt of de zoete doorspoelvariant niet leidt tot een toename van verzilting van het gebied rond Rotterdam en het Westland.	In de richtlijnen is in par. 6.1 opgenomen dat in het MER informatie moet worden gegeven over de hoeveelheid water benodigd voor doorspoelen en of dit eventueel elders tot ongewenste ontwikkelingen kan leiden. Daarmee zou ook het u genoemde aspect meegenomen moeten worden. In de huidige situatie is voldoende tegendruk van zoet rivierwater nodig om de zoutindringing via de Nieuwe Waterweg te kunnen beperken. In tijden van lage rivierafvoeren, zoals in de zomer van 2003, is al het door de Rijn en Maas aangevoerde water nodig om tegendruk te kunnen bieden. In de richtlijnen is ook opgenomen dat het Kierbesluit voor de Haringvlietsluizen randvoorwaarde is, vooral ook omdat daarin is vastgelegd dat bij lage rivierafvoer de Haringvlietsluizen gesloten worden ten behoeve van het afvoeren van het aanwezige zoetwater via de Nieuwe Waterweg.

Verzilting tast volgens inspreker de houten en betonnen fundering van huizen niet aan.	In principe kan zout in lucht en water schadelijk zijn voor bouwwerken. Het is een feit dat tegenwoordig allerlei materialen en methoden in bouwwerken gebruikt worden waardoor deze niet aangetast worden door het zout. Kunstwerken in en langs het VZM van voor 1987 zijn sowieso aan de zoute condities aangepast.
Inspreker veronderstelt dat met voldoende financiële compensatie ook de agrariërs tevreden gesteld kunnen worden.	Het is aan de initiatiefnemers hierover een besluit te nemen. Het zou mogelijk aan de orde kunnen komen in de kosten-batenanalyse (OEI).
Inspreker veronderstelt dat de grote overlast bij de zoete variant zal blijven.	Dit zal in de planstudie/MER verder onderzocht worden.
Inspreker pleit alles overwegend voor eindstation 7 als oplossing. Dit past ook het beste bij het gebied, zoals dat voor 1987 was.	Zie reactie op inspraakreactie nr. 2

Volgnummer: 7 **Kenmerk**: **Gedateerd**:	**Afzender**: R.E.M. van Oers Warande 29A 4891 VG Rijsbergen
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Gepleit wordt om zo snel mogelijk naar een zout/brak ecosysteem met een zo groot mogelijke dynamiek terug te keren. Dit alternatief past als enige in de maatschappelijk breed gedragen langetermijnvisie "Delta in Zicht", waarin toekomstig herstel van estuariene dynamiek centraal staat.	Zie de reactie op inspraakreactie nr. 2. In de richtlijnen is opgenomen dat onder uitgangspunten een korte samenvatting van de inhoud van de visie Delta in Zicht gegeven moet worden.
Met name die dynamiek wordt in de startnota heel erg ingeperkt door de randvoorwaarde dat het Peilbesluit Volkerak-Zoommeer uit 1996 dwingend zal worden gehanteerd. Dit zou tenminste voor de zoute variant minder strak moeten en kunnen gelden. Inspreker pleit ervoor deze randvoorwaarde minder dwingend op te leggen.	Uw reactie is in de richtlijnen overgenomen. De te onderzoeken alternatieven en varianten daarbinnen hoeven niet per sé beperkt te worden tot de onder- en bovengrens van de peilen uit het peilbesluit (1996). Daarmee is het uitgangspunt en geen (harde) randvoorwaarde.
Ter illustratie: een zoute "getij"-situatie met een getijslag van 30 cm die fluctueert tussen NAP en NAP -30. Het gemiddelde peil in het Volkerak-Zoommeer zakt hierdoor ongeveer 15 cm. Een dergelijk peil voldoet niet aan het huidige Peilbesluit maar levert niettemin nogal wat voordelen op zoals: • minder zoute kwel naar de aangelegen gebieden; • minder zoutindringing richting Hollandsch Diep; • betere afwatering van West Brabant en polders in Zuid-Holland en Zeeland; • meer bergingsvolume in het Volkerak-Zoommeer. De nadelen voor scheepvaart en recreatie blijven door het geringe verschil met de huidige peilsituatie zeer beperkt. Door alternatieve zoetwateraanvoer voor de landbouw spelen de verminderde waterinlaatmogelijkheden ten behoeve van de landbouw geen rol meer.	De richtlijnen sluiten uw suggestie niet op voorhand uit. Het is aan de initiatiefnemers om uw suggestie in de planstudie/MER op te nemen en uit te werken.

Volgnummer: 8 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 16 december 2004	**Afzender**: F. Zoetewey Meanderlaan 128 4691 LJ Tholen
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Al in 2001 is in een brief aan Waterstaat Middelburg de suggestie gedaan om het water van het Zoommeer via het Volkerak door te spoelen via Bath naar de Westerschelde. Dit zou in de wintermaanden moeten gebeuren, als er voldoende water beschikbaar is. Hierdoor wordt de goedkoopste dan wel de beste oplossing verkregen om een zoet Zoommeer in goede staat te houden.	Het door u geschetste alternatief is ook in de Verkenning opgenomen en is door de initiatiefnemers in de startnotitie opgenomen. Of dit alternatief inderdaad de beste oplossing is zal moeten blijken uit de planstudie/MER.

Volgnummer: 9 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 21 december 2004	**Afzender**: R. Vos Doornedijkje 36 4651 RV Steenbergen
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Door de Krammersluizen en de Volkerak-sluizen wordt het Volkerak op een kunstmatige manier vies gehouden. Hiervan hebben watersporters en natuurliefhebbers veel last. Het nut van de Volkeraksluizen wordt betwijfeld (beide zijden zoet, vrijwel geen hoogteverschil).	Het beleid tot op heden is er op gericht om slechts bij een te laag peil (< NAP – 0,10 m) en bij een te hoog zoutgehalte in het meer (> 450 mg Cl/liter) water via de Volkeraksluizen binnen te laten. Hiermee wordt de noodzaak om kwalitatief slechter water (microverontreinigingen) binnen te laten zoveel mogelijk beperkt. Overigens is het hoogteverschil tussen het Hollandsch Diep en het VZM behoorlijk: het peil van het VZM is gemiddeld ongeveer NAP + 0,00 m, dat van het Hollandsch Diep gemiddeld ongeveer NAP +0,50 m.
Door dat zoet - zoutscheidingssysteem kan het smerige Volkerakwater onbelemmerd de schone Oosterschelde instromen. Hierdoor komt de vervuiling tot aan het Zijpe toe. Gesteld wordt dat dit per direct omgedraaid moet worden.	Met het zoet-zout scheidingssysteem wordt zoveel mogelijk zoet water teruggewonnen, zodat de belasting van de Oosterschelde met water uit het Volkerak-Zoommeer beperkt blijft. Daarbij komt dat blauwalgen in de zoute Oosterschelde niet kunnen overleven.
Inspreker pleit voor de oplossing: zoveel als mogelijk zout/zoetwater via Krammersluizen en Volkeraksluizen in Volkerak en Zoommeer laten stromen. De veiligheid komt hierdoor niet in gevaar door de aanwezigheid van de dammen. De verminderde beschikbaarheid van zoetwater is ook geen reden omdat vervuild water gedurende de zomer toch niet ingelaten kan worden.	Van uw pleidooi wordt goed nota genomen. In de Planstudie zal worden onderzocht op welke wijze water op het VZM kan worden ingelaten en in welke hoeveelheden, en welke effecten dit heeft voor onder andere de veiligheid en de zoetwatervoorziening.
Inspreker hoopt dat naar zijn reactie geluisterd wordt. Hij voelt zich in de steek gelaten door het waterschap dat alleen naar de agrarische sector kijkt terwijl hij ieder jaar de rekening mag betalen. Inspreker hoopt dat milieuzout wint van agrarisch zoet.	Uw reactie is zowel bij bevoegd gezag als initiatiefnemers duidelijk overgekomen. De Planstudie heeft als doel een zorgvuldige afweging van de alternatieven, rekening houdend met het uitgebreide scala aan belangen - niet alleen die van de landbouw -, die aan het gebruik van het Volkerak-Zoommeer worden ontleend.

Volgnummer: 10 **Kenmerk:** **Gedateerd:** 27 december 2004	**Afzender:** L.H. van der Kallen Nieuwstraat 4 4611 RS Bergen op Zoom
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag:**
De blauwalgenproblematiek vergt een aanpak om het zoetwaterecosysteem weer op orde te brengen. Het ontstaan van een stabiel ecosysteem zal langere tijd vergen.	De initiatiefnemers delen uw mening dat de blauwalgenproblematiek bij voorkeur op ecosysteemniveau aangepakt moet worden. Op welke wijze dat mogelijk is, zal onderzocht worden ten behoeve van de planstudie/MER. Initiatiefnemers zijn met u van mening dat mogelijke oplossingen tijd nodig zullen hebben om zich tot een stabiel systeem te ontwikkelen. Zij hebben de ambitie de blauwalgenoverlast voor 2015 (en bij voorkeur veel eerder) tot een acceptabel niveau moeten zijn gereduceerd, dan wel niet meer bestaan.
De transitie van zout naar zoet, in het kader van de uitvoering van het Deltaplan, is veel problematischer dan destijds is bevroed. Ten onrechte is gemeend dat technische ingrepen de overgang van zout naar zoet konden regelen.	Al tijdens de voorbereiding van de aanleg van de compartimenteringsdammen is het optreden van ongewenste eutrofiëringseffecten (zoals algenbloei) in af te sluiten wateren als probleem onderkend en voorzien. Helaas is de overheid niet in staat gebleken de eutrofiëring tot een aanvaardbaar niveau terug te brengen. Het zoet-zoutscheidingssysteem is overigens zeer effectief gebleken in het beperken van de zoutinlaat op het zoete Volkerak-Zoommeer. De hoeveelheid water die uit het Hollandsch Diep moet worden ingelaten om het Volkerak-Zoommeer gedurende de zomer zoet te houden kan hierdoor beperkt blijven.
Uitvoering van het zoute alternatief betekent wederom een radicale verandering van het aanwezige ecosysteem en heeft vernietiging tot gevolg van vrijwel alles dat leeft in de betrokken wateren.	Grote ingrepen in de infrastructuur leiden onvermijdelijk tot het verdwijnen van natuur en de bijbehorende organismen. Dit geldt voor aanleg van wegen, woonwijken, zandsuppleties, aanleg van industrieterreinen en dergelijke. Bij het Volkerak-Zoommeer doet zich de gunstige gelegenheid voor, dat de natuur niet definitief verdwijnt, maar dat het ene waardevolle type wordt vervangen door het andere. Bij het zoute alternatief is sprake van een gedeeltelijk herstel van de situatie van voor 1987. Herintroductie van zout water in het Volkerak-Zoommeer zal leiden tot het verdwijnen van een aantal organismen, waaronder de schadelijke blauwalg. Spoedig hierna zullen zoutminnende soorten hun tijdelijk verloren gegane leefplek weer kunnen innemen.
Te denken dat het nu wel zal lukken, getuigt van vergaande arrogantie. Beter is het te leren van fouten uit het verleden en te beseffen dat natuurlijke processen langer duren dan wenselijk is.	Onderdeel van de planstudie/MER is onderzoek naar de effecten en effectiviteit van de verschillende alternatieven.

Er is nu geen veiligheidsvraagstuk aanwezig.	Het is correct dat m.b.t. veiligheid tegen overstromingen er geen acuut probleem is langs het VZM. Het VZM wordt wel als een van de maatregelen in het kader van de PKB Ruimte voor de rivier voorgedragen. Er is wel sprake van een waterkwaliteitsprobleem
De startnotitie wijkt op twee belangrijke punten fundamenteel af van WB21 (Waterbeheer 21e Eeuw volgens de commissie Tielrooy): afwenteling en de beschikbaarheid van zoet water.	De startnotitie geeft geen aanleiding om te denken dat het voornemen in strijd zal zijn met het waterbeleid. Zo is ondermeer in par. 3.6 opgenomen dat bij de ontwikkeling van alternatieven geen problemen worden afgewenteld op aangrenzende watersystemen. Tevens is de beschikbaarheid van zoet water voor de landbouw een van de onderzoeken aspecten in de planstudie/MER.
Estuariene dynamiek en de afgeleide door Rijkswaterstaat gewenste rivierdynamiek (Ruimte voor de Rivier) leidt voor West Brabant tot geweldige afwateringsproblemen. Het betreft het afwateren van grote delen van West Brabant en van delen van België.	Estuariene dynamiek, een van de alternatieven uit de verkenning, is in de op te stellen planstudie niet aan de orde. Voor wat betreft mogelijke problemen met de afvoer van de West-Brabantse rivieren in het geval van waterberging van het water uit de Benedenrivieren: alvast vooruitlopend op het uitkomen van deel 1 van PKB Ruimte voor de Rivier deel 1 is in een zgn Verdiepingsslag Plus onderzocht wat de effecten zijn op de afwateringssituatie in West-Brabant zijn, welke mogelijke schade ontstaat en wat de statistische kans is op het samenvallen van hoogwater in West-Brabant in combinatie met waterberging op het Volkerak-Zoommeer. Parallel aan de planstudie/MER waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer zal een aparte studie uitgevoerd worden waarin vooruitlopend op de planstudie Waterberging Volkerak-Zoommeer (die pas kan starten na definitieve vaststelling van de PKB RvdR) een aantal aspecten die ook betrekking hebben op de planstudie/MER Waterkwaliteit VZM onderzocht worden.
Bij hoog water zouden rivieren als de Vliet en het Mark-Dintelsysteem over de dijk geslagen moeten worden met een mogelijke opvoerhoogte van meer dan 2 meter. Dit is in Nederland nog nergens vertoond.	Zie hierboven.
Den Haag doet geen enkele financiële toezegging. Volgens de wet- en regelgeving zou West Brabant als belanghebbend gebied maatregelen moeten financieren. Dit is voor inspreker onacceptabel.	Het is aan de initiatiefnemers om na de planstudie/MER te besluiten welk besluit zij zullen nemen, inclusief de financiering ervan.
De afwateringsoptie is voor Rijkswaterstaat zeer aantrekkelijk, om zo steden en gebieden als Dordrecht en Rotterdam te ontzien en van wateroverlast en economische schade te vrijwaren.	Dit aspect is onderwerp van studie binnen de PKB Ruimte voor de Rivier. Initiatiefnemers zijn trouwens de staatssecretaris van V&W, de minister van Vrom en de minister van LNV.

Statistisch is aantoonbaar dat hoogwaters in het Maas-Waal-Lek-systeem samenvallen met een hoge waterafvoer in de West Brabantse systemen. Dit gebied is daarom voor ondergetekende prioriteit nummer 1.	Uit de studie "Verdiepingsslag Volkerak-Zoommeer Plus" is gebleken dat er slechts een kleine kans bestaat dat hoogwaters op genoemde systemen en evt. waterberging op het Volkerak-Zoommeer samenvallen met piekafvoeren van de Mark en de Vliet. De piekafvoer is al afgevoerd voordat het Volkerak-Zoommeer wordt ingezet voor waterberging. Wel is gebleken dat er een kans bestaat (circa 50 %) op een bovengemiddelde winterafvoer van de Mark en de Vliet gedurende waterberging op het VZM. Tot hoeveel wateroverlast een bovengemiddelde winterafvoer leidt is nog onbekend. Dit wordt in het kader van Ruimte voor de Rivier nader onderzocht.
De afspraken volgens het peilbesluit 1996 zijn onaantastbaar.	In de richtlijnen is onder par. 3.2. opgenomen dat mocht blijken dat bepaalde kansrijke varianten van de alternatieven Zoet of Zout alleen uitvoerbaar zijn indien het Peilbesluit wordt aangepast, dat dan aan deze varianten in het MER aandacht geschonken dient te worden, zodat de milieueffecten van de verschillende varianten goed inzichtelijk kunnen worden gemaakt. De waterpeilen uit het Peilbesluit zijn daarmee een uitgangspunt en geen randvoorwaarde.
Volgens de commissie WB21 ontstaat er een tekort aan zoet water terwijl de vraag ernaar zal toenemen. De commissie dringt daarom aan op het aanleggen van zoetwatervoorraden binnen de regio's.	De trits van WB21 bestaat uit vasthouden-bergen-afvoeren. Vasthouden betekent water langer vasthouden in de haarvaten van het watersysteem. De zoetwatervoorziening voor de gehele Delta is trouwens onderwerp van studie o.l.v. de Deltaraad.
De huidige watertoevoer van het Lek-Waal-Maas-systeem gaat in geval van normale en geringe toevoer, vrijwel uitsluitend via de Nieuwe Waterweg naar de Noordzee.	Onder omstandigheden van lage rivierafvoeren (Rijnafvoeren tussen 800 en 1700 m^3/s) staan de Haringvlietsluizen nagenoeg dicht (afvoeren < 1100 m^3/s helemaal dicht, 1100-1700 m^3/s slechts 25 m^2 open). In deze situatie wordt nagenoeg al het aangevoerde water afgevoerd via de Nieuwe Waterweg naar de zee. Hiermee wordt de zoutindringing via de Nieuwe Waterweg zoveel mogelijk tegengegaan. Bij hogere afvoeren staan de sluizen bij eb weer open. Bij gemiddelde rivierafvoer (2200 m^3/s bij Lobith) wordt ongeveer 25 procent van het aangevoerde debiet via het Haringvliet naar zee afgevoerd. Bij nog hogere rivierafvoeren wordt meer dan de helft van het aangevoerde water via het Haringvliet naar zee afgevoerd.
Onvoldoende wordt beseft dat de rivierafvoeren in de zomer zullen afnemen ten opzichte van wat we gewend zijn.	In het besef dat er in de toekomst een verminderde aanvoer van zoet water zal zijn gedurende steeds droger wordende zomers, hebben Rijk, provincies en waterschappen direct na het uitkomen van het advies van commissie Tielrooij de Droogtestudie Nederland gestart en voor de regio Midden-West Nederland een

	verkenning naar de zoetwatervoorziening. Hierbij wordt o.a. gekeken naar zeespiegelstijging, de verwachte afname van de rivierafvoer in de zomer en het gebruik van zoet water in die periode, naar aanbod en vraag derhalve. In de wetenschap dat het aanbod steeds verder af zal nemen, wordt in genoemde studies onderzocht hoe een zo klein mogelijk verschil kan worden gerealiseerd tussen vraag en aanbod van water van de juiste kwaliteit tegen aanvaardbare maatschappelijke kosten. Mogelijke oplossingen hierbij zijn het verminderen van het zoetwatergebruik door het aanpassen van het landgebruik, of het vormen van zoetwater-voorraden in de gebieden die in de zomer rivierwater gebruiken voor doorspoelen en of peilbeheer. Voor meer informatie zie www.droogtestudie.nl. De planstudie zal afstemmen met de resultaten die voortvloeien uit de Droogtestudie.
Het proces van minder rivierafvoer wordt versterkt door een toenemend gebruik van rivierwater voor drinkwater, landbouw en industrie, ook bovenstrooms.	De toenemende vraag naar zoet water is onderwerp van studie binnen de hierboven vermelde Droogtestudie.
De waterverdeling van de Rijn, IJssel, Lek en Waal kan vanwege scheepvaarteisen de hoeveelheid water voor het doorspoelen van onze wateren onder het vereiste minimum drukken.	In tijden van droogte, met weinig aanvoer van rivierwater, zijn landelijk afspraken gemaakt over de verdeling van het water over de grote rivieren. Hierbij wordt de zogenaamde Verdringingsreeks gehanteerd. Deze geeft de volgorde van belangrijkheid van het gebruik van zoet water, waarop de verdeling over de riviertakken wordt gebaseerd. In het Ontwerp-Beheersplan Rijkswateren 2005 – 2008 staat hierover het volgende: prioriteit heeft de beschikbaarheid van water voor de veiligheid (stabiliteit waterkeringen) en het voorkomen van onomkeerbare schade (aan waterkeringen en natuur); hierna volksgezondheid en drinkwater- en energievoorziening; dan kleinschalig hoogwaardig gebruik (beregening kapitaalintensieve gewassen, proceswater) en tenslotte de overige belangen, zoals de scheepvaart en de landbouw. Het huidige waterbeheer in het Volkerak-Zoommeer is er op gericht alleen water uit het Hollandsch Diep in te laten voor de handhaving van de waterpeilen en de chloridenorm, dus minimaliseren van de inlaat.
Terwijl de aanvoer van zoetwater afneemt, zal het verlies van zoetwater uit het gebied toenemen als binnenkort de Haringvliet-sluizen op een kier gaan.	Door het op een kier zetten van de Haringvliet-sluizen, zal slechts een beperkt deel van het Haringvliet brak worden. Het andere deel blijft zoet en behoudt zijn huidige, afgesproken functie voor de zoetwatervoorziening. Bij afvoeren kleiner dan 1400 m^3/s is het beheer van de Haringvliet-sluizen volgens de Kier identiek aan het huidige beheer. De waterverdeling bij lage afvoeren verandert dus ook niet t.o.v. de huidige situatie.

Gevreesd wordt dat bij het opengaan van de sluizen richting Krammer/Volkerak/Zoommeer nog meer zoetwatertekorten ontstaan en problemen voor de scheepvaart.	In de richtlijnen is opgenomen dat onder randvoorwaarden verder uitgewerkt moet worden het streven om de waterstand op het Hollandsch Diept bij Moerdijk niet onder 0 NAP te laten dalen. Dit is van belang voor de scheepvaart. Bovendien zal de planstudie zullen de effecten van de doorvoer van Hollandsch Diep water naar het Volkerak-Zoommeer op de waterhuishouding van het noordelijke deltabekken dienen te beschrijven.
Wat wordt bedoeld op pagina 5 van de startnotitie, als gesteld wordt dat het de bedoeling is dat de kans op ongewenste bloei van blauwalgen zo klein mogelijk wordt? Wat is zo klein mogelijk?	De initiatiefnemer dient in de planstudie/MER verder uitwerking te geven aan het doel van de studie, mede in relatie tot implementatie van de KRW.
Bij het zoveel mogelijk willen beperken van de overlast door blauwalgen mag geen nieuw probleem worden gecreëerd, hetzij ecologisch, hydrologisch of landbouwkundig van aard.	De alternatieven die binnen de Planstudie worden onderzocht, zullen getoetst worden aan strenge Europese eisen op het gebied van ecologie. Als uitgangspunt is onder 3.6 gesteld dat er geen afwenteling op andere systemen mag plaatsvinden. Gevolgen voor de landbouw zullen nadrukkelijk in beeld worden gebracht. Op deze manier wordt alles in het werk gesteld om het blauwalgenprobleem te verhelpen, zonder een nieuw probleem te creëren.
Bij het benoemen van de overmaat van meststoffen als belangrijke oorzaak voor het blauwalgenprobleem past de volgende nuancering: de N-concentratie is in de periode 1997 – 2002 op alle meetpunten gedaald en op sommige plekken gehalveerd. De P-concentraties zijn vrijwel constant behalve in het Hollandsch Diep, waar de P-concentratie scherp dalende is.	De stofstromen zullen gedurende de planstudie een belangrijk aspect blijven vormen voor de analyse van de problematiek, het bepalen van de effectiviteit van maatregelen en het beoordelen van mogelijke gevolgen. Overigens blijkt uit de monitoringsgegevens (MWTL) van Rijkswaterstaat dat de Totaal-P concentratie stabiel is sinds 1995 en Totaal-N tot 2000 afneemt en daarna stabiel is gebleven.
Doorspoeling met water uit het Hollandsch Diep kan dus een grote verbetering geven.	Dit zal door de initiatiefnemers in de planstudie/ MER verder uitgewerkt moeten worden. Volgens informatie van de initiatiefnemers is doorspoelen een maatregel die valt onder de effectbestrijding. Via doorspoeling (met name in de winterperiode) kan de populatie blauwalg mogelijk worden verdund, waardoor de overlast gedurende de zomerperiode zou kunnen verminderen (zoete alternatief). Wel moet er rekening mee gehouden worden dat wanneer wordt doorgespoeld met water uit het Hollandsch Diep, de concentraties in het VZM op die in het Hollandsch Diep gaan lijken en daardoor nauwelijks zullen afnemen en voor fosfaat mogelijk zelfs wat toenemen. Dit heeft ermee te maken dat het VZM bij doorspoelen op een rivier gaat lijken en afbraakprocessen steeds minder een rol spelen.
Tot op heden is onvoldoende gekeken naar de wijze waarop de concentraties omlaag zijn te brengen. Mogelijke opties zijn:	De initiatiefnemers, en met name V&W/Rijkswaterstaat, hebben de afgelopen jaren een zeer groot aantal studies laten uitvoeren. De

• het laten uitwateren van het Mark/Dintel/Vliet-systeem op het Hollandsch Diep; • inzetten van driehoeksmosselen en helofyten voor het verwerken van fosfaat en nitraat; • verwijderen van Schotse Hooglanders die helofyten opeten en hun mest in het gebied zelf achterlaten; • uitbreiding van het areaal aan helofyten; • meer ganzen die nitraat en fosfaat afvoeren; • meer paaiplaatsen voor snoeken; • doorspoelen met water uit het Hollandsch Diep wanneer het beschikbaar is.	meeste van de genoemde opties zijn dan ook al onderwerp van uitvoerige studie geweest. Al direct na de afsluiting van het Volkerak-Zoommeer is door de waterbeheerders gestudeerd op de mogelijkheden van nutriëntenreductie vanuit het besef van de eutrofiëringsproblematiek. Actief biologisch beheer (ABB) was en is uitgangspunt voor het waterbeheer in het Volkerak-Zoommeer. Ook met betrekking tot de effectiviteit van ABB maatregelen, als het grootschalig inzetten van driehoeksmosselen, het stimuleren van helofytengroei en aanleg van helofytenfilters en visstandbeheer, is veel onderzoek uitgevoerd. De effectiviteit van deze maatregelen zal overigens onderdeel zijn van het referentiealternatief tijdens de planstudie. Ook mogelijkheden van afleiden van de Brabantse rivieren en het doorspoelen met Hollandsch Diep water zullen tijdens de planstudie opnieuw tegen het licht worden gehouden. De tijdsbesteding van Schotse Hooglanders in het water en de hoeveelheid mest die zij in die tijd produceren is dermate gering dat die een te verwaarlozen effect heeft op de P- en N-concentraties in het watersysteem. Bovendien worden de nutriënten binnen het systeem gecirculeerd (er is geen sprake van extra aanvoer) en produceren ze de meeste mest in de buurt van de rustplekken, dit is op drogere delen. Verder is de concentratie N- en P- in mest van natuurlijk plantenvoedsel aanzienlijk lager dan in mest van krachtvoer.
De bodem van het meer is ernstig verontreinigd en moet gesaneerd worden. Dit gegeven kan gecombineerd worden met de doelstelling de winteroverlevingskans van de blauwalgen te doen dalen door diepten buiten de vaargeul op te vullen en diepten in de vaargeul te egaliseren, zodat overal de doorstroming geoptimaliseerd wordt.	Volgens de waterbeheerder blijkt de veronderstelde ernstige vervuiling niet uit de beschikbare gegevens. In de planstudie zal in de beschrijving van de uitgangssituatie (T0) worden gerapporteerd. Voor zover er sprake is van verontreiniging is deze lokaal van aard en zal in geen geval leiden tot grootschalige sanering van de bodem van het Volkerak. Zelfs als er gesaneerd moet worden, is dit niet zomaar te combineren met egaliseerwerk, zoals voorgesteld. Dit betreft namelijk een heel ander type werkzaamheden dan sanering. Effectieve doorspoeling van het meer wordt waarschijnlijk vooral gehinderd door de aanwezigheid van luwe plekken. Een en ander zal aan de orde komen bij de beoordeling van de effectiviteit van het doorspoelen.
Verzilting is voor de landbouw een bedreiging, maar ook voor veel bouwwerken. Zoute lucht, zoute kwel en zout water zijn zeer corroderend.	Zout in lucht en water kan inderdaad schadelijk zijn voor bouwwerken. Tegenwoordig worden echter allerlei materialen en methoden gebruikt in bouwwerken, waardoor deze niet aangetast worden door het zout. Bouwwerken van voor 1987 zijn sowieso aan de zoute condities aangepast. In de Planstudie zullen de effecten van verzilting

	op de omgeving worden beschreven en afgewogen.
In de mondelinge bijdrage wordt door inspreker uitdrukkelijk het Brabantse belang naar voren gebracht. Bij peilvariaties is de bescherming tegen wateroverlast van West-Brabant belangrijk. Er komt in de huidige situatie tot voorbij het oosten van Steenbergen zoute kwel voor in de ondergrond van West-Brabant. Als het Volkerak-Zoommeer zout zou worden, dan zou de kweldruk veel groter worden.	Zie bovenstaande opmerkingen over het peilbesluit. In grote delen van Zeeland en West-Brabant is het grondwater brak tot zout. Afhankelijk van de ontwateringsdiepte van percelen kan kwel optreden als gevolg van drukverschillen tussen de waterstand in het buitenwater en de polder. Aangezien het zoute alternatief binnen de randvoorwaarde van het huidige peilbesluit moet blijven zal de kweldruk niet worden vergroot. Belangrijk hierbij is de vorming en de opbouw van een zoetwaterlens op de bestaande zoute onderlaag. Het langer vasthouden van zoet water buiten het groeiseizoen van de gewassen is hierbij erg belangrijk. Bij de zoetwatervoorziening worden prioriteiten gelegd volgens de verdringingsreeks (zie www.droogtestudie.nl). Zoute kwel is onderwerp van studie in planstudie.
Bij de prioriteitsafweging die men landelijk zal maken over de zoetwatervoorziening, zal men voornamelijk de prioriteit bij Zuid-Holland leggen omdat daar de economische belangen groot zijn. De grondintensiteit in het Westland is groot.	In de richtlijnen is opgenomen dat de beschikbaarheid van zoet water van voldoende kwaliteit vanuit het Hollandsch Diep voor doorspoeling een randvoorwaarde voor de uit te werken alternatieven is. Het nationale beleid met betrekking tot droogte is daarbij van groot belang.
Aangegeven wordt dat de aard van de landbouw sinds 1953 is veranderd, de grond wordt steeds intensiever gebruikt, hetgeen nodig is om aan een volwaardig agrarisch bedrijf en volwaardig inkomen te komen. Voor steeds intensiever grondgebruik is ook water van bepaalde kwaliteit nodig. Er zal een zoetwatervoorziening moeten zijn tegen een goede kostprijs. Vervoer van industriewater vanuit de Biesbosch naar Zeeuws-Vlaanderen is te duur voor bollentelers.	Zoals aangegeven in de startnotitie is na de afsluiting van het VZM de aangrenzende landbouw in staat gesteld om andere producten te telen. In de studie naar de effecten op de gebruiksfuncties, zal worden bekeken of en in welke mate de huidige teelten en de toekomstperspectieven voor de landbouw door de alternatieven worden beïnvloed. In de kosten-batenanalyse zal onderzocht worden welke waarde de landbouwfunctie vertegenwoordigt en hoe de kosten en baten van een alternatieve zoetwatervoorziening zich verhouden ten opzichte van die in de huidige zoete situatie.
Daarnaast is het peil belangrijk voor de huidige structuur van de dijken in West-Brabant en voor alle recreatieve voorzieningen omdat deze hierop zijn afgericht. Ook dit element moet bij de afwegingen worden meegenomen.	Mocht het peil wijzigen, dan dienen de effecten daarvan inzichtelijk gemaakt worden, ook met betrekking tot de stabiliteit van de waterkeringen en de recreatieve voorzieningen.
Benadrukt wordt dat er ook gekeken moet worden naar de effecten die de mogelijkheden van het grondgebruik kunnen beperken. Water is ook van belang om de grond op zijn plek te houden.	Bij de studie naar de effecten van de alternatieven, worden de aan het VZM gekoppelde gebruiksfuncties meegenomen, zoals in de Startnotitie is vermeld in paragraaf 4.4.

Volgnummer: 11 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 21 december 2004	**Afzender**: Bestuur van de Landbouwvereniging Reygersbergh Valckenisseweg 1 4411 RJ Rilland-Bath
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Het belang van zoet water voor de landbouw wordt benadrukt. In de Reigersbergsche polder en Bathpolder is voor het beregenen de beschikking over onbeperkt zoet oppervlaktewater een groot voordeel. In tijden van extreme droogte en beregeningsverboden blijft hier de aanvoer van zoet water gecontinueerd. Het zoetwaterplan is in 1994 gerealiseerd via miljoeneninvesteringen in de polders, voor apparatuur (regenhaspels) en aanpassing van de bedrijfsvoering (andere teelten). Het plan wordt nog ieder jaar verbeterd door grondgebruikers en waterschap. De continuering van het plan is van groot belang voor de grondgebruikers.	Het belang van zoet water voor de landbouw, ook in de Reigersbergsche polder en de Bathpolder wordt onderkend. De blauwalgenproblematiek is de afgelopen jaren echter sterk toegenomen. Het Waterschap was daardoor genoodzaakt de inlaat van zoetwater uit het VZM te stoppen vanwege de risico's en onzekerheden van water met blauwalgen voor het watersysteem in de polders en voor de gewassen. In opdracht van de Deltaraad zijn studies uitgevoerd naar alternatieve zoetwatervoorziening in de gebieden rondom het VZM en is een maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA) uitgevoerd voor de Reigersbergschepolder. De resultaten van beide studies worden betrokken bij de uitwerking van de planstudie.
De blauwalgenproblematiek heeft in de polder nooit voor problemen gezorgd. Bij normaal doorspoelen zal er ook in de toekomst geen probleem zijn.	Zie hierboven.
Aanvulling van zoet water is eventueel mogelijk via de Brabantse Wal en de waterzuivering in Bath.	Zie hierboven.
Er wordt vanuit gegaan dat de aanvoer van zoet water nu en in de toekomst gecontinueerd blijft.	De zoetwatervoorziening is een belangrijk punt van studie binnen de Planstudie.

Volgnummer: 12 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 27 december 2004	**Afzender**: J. van Brussel Mosberg 30 4708 NA Roosendaal
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
De onderbouwing van de oorzaak voor het blauwalgen, zijnde de grote aanvoer van meststoffen vanuit het stroomgebied van de Brabantse rivieren en het Hollandsch Diep, ontbreekt in de startnotitie. Meegestuurde grafieken, gebaseerd op meetgegevens van Rijkswaterstaat en Brabantse Delta, lijken de conclusie niet te onderbouwen maar wijzen een andere richting op. In het MER moet allereerst de oorzaak van het blauwalgenprobleem goed onderbouwd worden, met behulp van analyse van de meetgegevens.	Rijkswaterstaat heeft, in overleg met andere betrokken overheden, in 2003 een verkenning afgerond naar het probleem van de blauwalgen-bloei in het Volkerak-Zoommeer. In deze verkenning is een uitgebreide probleemanalyse en een overzicht van relevante onderzoeken opgenomen. Daaruit blijkt dat de aanvoer van nutriënten (uit het stroomgebied van de Brabantse rivieren en het Hollandsch Diep) in combinatie met de lange verblijftijd van het water in het Volkerak-Zoommeer elk jaar leidt tot optimale condities voor explosieve groei van blauwalgen. In de richtlijnen is opgenomen dat in de planstudie/MER de uitgangssituatie, ook met betrekking tot dit aspect, beschreven dient te worden.

Volgnummer: 13 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 30 december 2004	**Afzender**: R.P. Boerma Kaai 11 3257 AG Ooltgensplaat
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
De landbouw is er met de bemesting de oorzaak van, dat de blauwalgen zo explosief kunnen groeien. Regelgeving over deze bemesting wordt op grote schaal overtreden. Zelfs aan de Europese regelgeving wordt niet voldaan.	In de richtlijnen is opgenomen dat een goede probleemstelling in de planstudie/MER opgenomen moet worden. Tevens dient in het referentiealternatief aangegeven worden wat de huidige stand van zaken is m.b.t. naleving van de huidige wet- en regelgeving t.a.v. van emissies van ongezuiverde lozingen.
De vervuiling door bemesting dient te worden aangepakt.	Er zijn meerdere oorzaken voor de explosieve groei van blauwalgen. Daarvan is de bemesting in de landbouw een belangrijke. Ook de lange verblijftijd van het water in het VZM speelt een belangrijke rol. Via het (inter)nationale beleid ten aanzien van nitraten en water wordt de uitspoeling van nutriënten naar het oppervlakte-water teruggedrongen. Dit zal naar verwachting op termijn leiden tot vermindering van de nutriëntenbelasting van het VZM. Of dit voldoende is om de blauwalgenbloei te verminderen dient ondermeer in de *planstudie/MER nader uitgewerkt te worden.*
De lobby om zoet water van de landbouw wekt bevreemding, omdat uit het Volkerak-Zoommeer nog nooit water door de betreffende waterschappen is ingelaten, omdat de kwaliteit ervan niet aan de eisen voldeed.	In de richtlijnen is in par. 4.5 ondermeer opgenomen dat de inname van zoet water (waar, hoeveel, wanneer etc.) beschreven dient te worden. Volgens de betrokken waterschappen klopt uw stelling over het inlaten van zoet water niet. Dit zal in de planstudie nader worden aangegeven.
De huidige overlegstructuur stemt tot tevredenheid, maar de grote inbreng van de landbouworganisatie baart zorgen.	De Planstudie/MER beoogt een goede beschrijving van de alternatieven en hun effecten, zowel op het milieu als op andere gebruiksfuncties.

Volgnummer: 14 **Kenmerk**: MERVZ1/wdh **Gedateerd**: 27 december 2004	**Afzender**: Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie IVN Groene Zoom Kometenlaan 17 4624 CP Bergen op Zoom
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Er wordt vanuit gegaan dat deze m.e.r. alleen betrekking heeft op de korte termijn maatregelen en dat te zijner tijd voor de lange termijn een nieuwe m.e.r-procedure wordt gestart.	Deze m.e.r. heeft betrekking op de middellange termijn tot 2015. Voor mogelijke maatregelen voor de lange termijn zal een nieuwe procedure worden gevolgd.
Door de verplichtingen van de Europese Kaderrichtlijn Water om in 2015 een goede ecologische toestand te realiseren, zullen de langetermijndoelen aanzienlijk eerder gehaald moeten worden.	In de richtlijnen is onder 3.2 'Doelen en randvoorwaarden' opgenomen dat in het MER de actuele stand van zaken m.b.t. de implementatie van de KRW beschreven dient te worden en in de discussie besproken dient te worden of en in welke mate de ontwikkelde alternatieven en varianten een bijdrage leveren aan de verwachte invulling van de concrete eisen m.b.t. de KRW.
Gelet op de verwachtingen dat het gebied in de toekomst mede een bergingsfunctie krijgt zou dat moeten worden meegenomen in de m.e.r.-studie.	Parallel aan de Planstudie wordt in het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier onderzocht wat de mogelijke consequenties zijn van de inzet van het VZM als hoogwaterberging voor de daar aanwezige infrastructuur (waterkeringen, sluizen, doorlaatmiddelen). De resultaten hiervan zullen meegenomen worden in het alternatieven-onderzoek om te bezien wat de bergingsoptie voor gevolgen heeft voor (de keuze van) de alternatieven.
Het is de vraag of de status van het gebied als Habitat- en Vogelrichtlijngebied niet vereist dat bij autonome ontwikkelingen ook rekening wordt gehouden met eventuele veranderingen in mogelijk schadelijke vormen van beheer of gebruik. Geadviseerd wordt om dit bij de onderzoeken mee te nemen.	Het bevoegd gezag beschouwt een goede beschrijving van de restricties en randvoorwaarden die kaderstellend zijn voor het voornemen, zoals instandhoudingsdoelstellingen in het kader van de Habitatrichtlijn, als een van de hoofdpunten voor het MER.
Gekozen is voor een aanpak in de eerste fase waarbij de blauwalgenproblematiek leidend is. Dit mag er niet toe leiden dat andere problemen, zoals eutrofiëring vanuit de Brabantse rivieren, de waterkwaliteit van het in te laten water van het Hollandsch Diep of te verwachten negatieve effecten van het spuien op de Westerschelde onvoldoende aandacht krijgen.	Voor elk van de te onderzoeken alternatieven wordt onderzocht in hoeverre deze door de genoemde andere problemen worden beïnvloed. Ook wordt onderzocht of deze problemen de haalbaarheid en effectiviteit van de oplossing van het blauwalgenprobleem beïnvloeden. Uitgangspunt is daarnaast dat geen van de alternatieven mag leiden tot afwenteling van problemen op aangrenzende systemen.
In de eerste fase zal gezocht moeten worden naar oplossingen die de problemen integraal oplossen en rekening houden met de status van het gebied zelf en van de omringende wateren als Vogelrichtlijn- en/of Habitatrichtlijngebied.	Zie hierboven.

De voorwaarde dat de oplossingen voor de korte termijn in financiële zin uitvoerbaar moeten zijn, roept vragen op. Voor noodzakelijke aanpassingen zal niet bij voorbaat moeten worden uitgesloten dat door wijziging in prioriteitsstelling extra geld beschikbaar komt.	Het is aan de initiatiefnemers te bepalen welke kosten zij over hebben voor welke maatregel. Wel is uit de verkenning gebleken dat het verschil tussen de kosten van de middellange termijn maatregelen (tientallen miljoenen euro's) en van lange termijn maatregelen (honderden miljoenen euro's) groot is. De uit te werken alternatieven en varianten, zowel in de planstudie als de KBA dienen daarin ook inzicht te geven.
De voorwaarde dat de afgesproken peilen van het peilbesluit van 1996 niet veranderd mogen worden zou moeten vervallen, wegens het geven van onnodige beperkingen voor het vinden van de meest geschikte oplossingen.	In de richtlijnen is onder par. 3.2. opgenomen dat mocht blijken dat bepaalde kansrijke varianten van de alternatieven Zoet of Zout alleen uitvoerbaar zijn indien het Peilbesluit wordt aangepast, dat dan aan deze varianten in het MER aandacht geschonken dient te worden, zodat de milieueffecten van de verschillende varianten goed inzichtelijk kunnen worden gemaakt. De waterpeilen uit het Peilbesluit zijn daarmee een uitgangspunt en geen randvoorwaarde.
Als wordt overgegaan tot het doorspoelen van de Binnenschelde en het Markiezaatsmeer bij het zoute alternatief, moeten de gevolgen daarvan als apart (sub)alternatief in de m.e.r. worden meegenomen.	In de richtlijnen is opgenomen dat t.a.v. de uitgangspunten uitgewerkt dient te worden of en zo ja hoe, de verbetering van de waterkwaliteit in het VZM een bijdrage kan leveren aan verbetering van de waterkwaliteit in de Binnenschelde en/of Markiezaatsmeer. Het is aan de initiatiefnemer dit verder uit te werken.
Bijzondere aandacht is nodig voor het voorkomen van negatieve effecten bij mogelijke calamiteiten.	Vraag is welke calamiteiten worden bedoeld. Het voorkomen van negatieve effecten van calamiteiten zijn geen onderwerp van studie. Wel zal aandacht besteed dienen te worden aan de mogelijkheden om de (toxische) effecten van blauwalgenbloei te beperken.
Tevens is goede afstemming nodig met het beheersplan voor het Markiezaatsmeer.	De richtlijnen geven aan dat aandacht gegeven dient te worden aan de effecten op aangrenzende watersystemen. Daarbij is het Markiezaatsmeer expliciet genoemd.

Volgnummer: 15 **Kenmerk**: 04U008743 **Gedateerd**: 23 december 2004	**Afzender**: Waterschap Brabantse Delta Postbus 5520 4801 DZ Breda
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Het waterschap spreekt zijn waardering uit voor het opstarten van een planstudie en onderschrijft het uitgangspunt dat de maatregelen passen binnen het huidige peilregime. Er wordt sterk aan gehecht het zoete en zoute alternatief op een evenwichtige manier te onderzoeken.	Het waterschap is zelf een van de initiatiefnemers van de planstudie/MER. In de richtlijnen is met betrekking tot het peilregime onder par. 3.2. opgenomen dat mocht blijken dat bepaalde kansrijke varianten van de alternatieven Zoet of Zout alleen uitvoerbaar zijn indien het Peilbesluit wordt aangepast, dat dan aan deze varianten in het MER aandacht geschonken dient te worden, zodat de milieueffecten van de verschillende varianten goed inzichtelijk kunnen worden gemaakt. De waterpeilen uit het Peilbesluit zijn daarmee een uitgangspunt en geen randvoorwaarde. Het bevoegd gezag gaat er vanuit dat beide alternatieven op een evenwichtige manier onderzocht zullen worden.
Ten behoeve van het peilbeheer, beregening en watervoorziening voor ecologische functies is het van groot belang dat de zoetwatervoorziening voor het westelijk deel van West-Brabant gegarandeerd wordt. Bij de keuze voor een zout Volkerak-Zoommeer is een alternatieve zoetwatervoorziening nodig, bijvoorbeeld via het Hollandsch Diep. Het alternatief zal gelijkwaardig moeten zijn aan de huidige situatie.	In de richtlijnen is opgenomen dat in de planstudie/MER de uitgangsituatie m.b.t. ondermeer de zoetwatervoorziening beschreven dient te worden dat bij het alternatief zoute doorspoeling verschillende alternatieven voor zoetwatervoorziening uitgewerkt dienen te worden. Ook zal de (hardheid van) de een aantal randvoorwaarden, waaronder de wensen vanuit de landbouw op het gebied van peilen en zoutgehalte aangegeven moeten worden.
Bij een zout Volkerak-Zoommeer zal sluisbeheer ingesteld moeten worden bij Dintelsas en Benedensas. Bij gesloten sluizen en in droge periodes kan het inlaten van water uit het Mark-Vlietsysteem in de aangrenzende polders leiden tot een te laag peil voor de scheepvaart. Beide aspecten zijn onderbelicht in de startnotitie.	De planstudie dient een goed inzicht te geven in alle relevante gevolgen van de te onderzoeken oplossingsvarianten voor het Volkerak-Zoommeer zelf en voor aangrenzende wateren en gebieden. Dit geldt uiteraard ook voor zowel de zoetwatervoorziening als het peilbeheer in het aangrenzende landbouwgebied.

Volgnummer: 16 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 4 januari 2005	**Afzender**: C. de Neve Oude Vlietpolderdijk 1 4655 TP De Heen
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Het inlaten van zout water zorgt voor een aantal problemen die in de startnotitie niet genoemd worden: • het water zal brak worden, waardoor de waardevolle natuur die in de afgelopen jaren opgebouwd is wederom zal gaan veranderen;	In de richtlijnen is opgenomen dat de te onderzoeken alternatieven en varianten een goede beschrijving van de effecten dienen te geven, ook op het door u omschreven aspect. Volgens de initiatiefnemers zal de natuur in het watersysteem bij het zoute alternatief ontegenzeggelijk veranderingen gaan doormaken, passend bij de nieuwe situatie. Op de drogere hogere delen zijn vanwege de geringe fluctuaties in de waterpeilen en de dominante invloed van neerslag geen grootschalige veranderingen te verwachten. De lager gelegen delen van de oevers hebben ook nu nog een zout karakter (vanwege achtergebleven zout in bodem) en dit karakter zal worden versterkt
• de ervaring leert dat in de tijd dat het Volkerak zout was, de Vliet en Mark vies water bevatten. In de overgang van zout naar zoet water van het Volkerak is veel last ondervonden van muggen en van stank door afgestorven materiaal. Sinds het Volkerak echter geheel zoet is geworden, is het een weelderig begroeid, schoon en prettig water geworden waar het voor zowel omwonenden als recreanten goed toeven is. De blauwalgproblematiek zorgt er weliswaar voor dat deze waarde op dit moment ook niet hoog is, maar in ieder geval zijn nu de oevers erg mooi en aantrekkelijk begroeid.	Volgens de initiatiefnemers is de waterkwaliteit van de Brabantse rivieren is in de afgelopen jaren op een aantal punten verbeterd. In de planstudie/MER dient een goede beschrijving van de huidige situatie, plaus een overzicht van de ontwikkeling van het systeem in de afgelopen jaren, opgenomen te worden.
• op dit moment bestaat er een zeer goede zoet-zout scheiding. Het zou zonde zijn om deze verloren te laten gaan, zeker omdat Nederland zuinig moet zijn op zoet water.	Het huidige zoet-zoutscheidingssysteem is van belang om het zoutgehalte van het water in het VZM niet te sterkt te laten toenemen. Of dit systeem nog in standgehouden dient te worden bij het alternatief zoet doorspoelen zal uit de planstudie/MER moeten blijken. Bij het zoute alternatief is het scheidingssysteem niet meer nodig. Volgens de initiatiefnemers is het beheer en onderhoud van de bestaande zoet-zout scheiding in de Krammersluizen kostbaar en heeft het een langere schuttijd voor de scheepvaart tot gevolg. Het huidige waterbeheer gaat uit van de trits 'vasthouden, bergen en afvoeren' met onder andere als doel zuinig om te gaan met het zoete en schone water.
De praktijk leert dat een droger voorjaar voor minder algenbloei zorgt dan een nat voorjaar. De jaren 2003 en 2004 kenden drogere voorjaren dan 2002, en de bloei van blauwalgen was in de	In de richtlijnen is in par. 3.1 Probleemstelling opgenomen "bespreek aan de hand van (actuele) monitorgegevens hoe éénduidig de relatie is tussen de ernst van het blauwalgenprobleem

laatste twee jaar dan ook veel minder dan in 2002, terwijl deze zomers alledrie warm waren. Uit het onderzoeken van deze relatie en het uitvinden van de oorzaak ervan, kunnen goede nieuwe oplossingsrichtingen gevonden worden.	(concentratie blauwalgen, concentratie cyanotoxines) en de parameters watertemperatuur (in zomer en winterperioden), het nutriëntengehalte (nitraat, fosfaat) van het water, zuurstofgehalte, verblijftijd en de nutriëntenvrachten die via de Brabantse rivieren en/of inlaat vanuit het Hollandsch Diep *aangevoerd werd"*
Het wordt uit de startnotitie duidelijk dat het zoete scenario niet als goede oplossing gezien wordt. Door de grote hoeveelheden voedselrijk water die dan het meer inkomen blijft de eutrofe situatie bestaan. Er wordt voor gepleit ook een vierde scenario mee te nemen, namelijk een scenario waarbij er een hydrologische isolatie van het Volkerak-Zoommeer plaatsvindt. Dit komt overeen met het beleid zoals het in de afgelopen jaren gevoerd is. Dit is echter niet gelijk aan het referentiescenario, aangezien er bij dat scenario geen wezenlijke vernieuwingen doorgevoerd gaan worden.	In par. 4.1 Referentiealternatief van de richtlijnen is opgenomen: Geef ook aan in hoeverre hydrologische isolatie (d.w.z. het zo min mogelijk inlaten van gebiedsvreemd water, zowel uit bijvoorbeeld het Hollandsch Diep als uit de Brabantse rivieren, bijvoorbeeld door de uitstroomopening te verleggen naar het Hollandsch Diep) mogelijk is.
Een zeer groot voordeel van hydrologische isolatie van het meer, is dat de situatie zoals die nu bestaat voor een groot gedeelte gehandhaafd blijft. Dit betekent dat de natuur rond het meer een voorsprong heeft van meer dan 15 jaar op de natuur zoals die zou ontstaan bij een van de andere scenario's, behalve het scenario van het doorspoelen met voedselrijk water. Een nadeel daarvan is dat voedselrijkdom over het algemeen voor natuur ongewenst is. Ook kan een nieuwe brakke situatie nieuwe voorziene en onvoorziene nadelige gevolgen hebben.	Zie hierboven. Daarnaast geven de initiatiefnemers aan dat zo optimaal mogelijk hydrologisch isoleren onderdeel is van het huidige waterbeheer van het Volkerak-Zoommeer, waarbij er naar gestreefd wordt zo min mogelijk Hollandsch Diep water in te laten. Dit gebeurt alleen voor handhaven van de gewenste (minimale) waterpeilen en de chloridenorm. Deze vorm van hydrologische isolatie heeft niet geleid tot een oplossing van de problematiek in het Volkerak-Zoommeer.
Het hydrologisch isoleren van het Volkerak-Zoommeer zorgt ervoor dat de belasting met voedingsstoffen van het meer nooit groter is dan de aanvoer van de West-Brabantse rivieren plus de natuurlijke depositie op de oppervlakte van het meer zelf. Door het toepassen van slimme beheersmaatregelen zal het in dit scenario mogelijk zijn de belasting met deze voedingsstoffen geleidelijk terug te dringen en ook de blauwalgproblematiek op te lossen.	Zie bovenstaand antwoord. De effectiviteit van optimalisatie van inzet van biologische beheermaatregelen en de mogelijkheden voor verdergaande hydrologische isolatie zullen onderdeel uitmaken van de studie (referentiealternatief).
Het veranderen van het huidige beleid naar een hoog peil in de zomer en een laag peil in de winter heeft een aantal voordelen. In de praktijk is gebleken dat dit een makkelijk uitvoerbare maatregel is. In de afgelopen jaren is het herhaaldelijk voorgekomen dat akkerbouwers in het westen van Brabant te maken kregen met beregeningsrestricties vanwege de droogte. Dit is ongewenst. Door het peil in de zomer hoger te houden, is er een grotere beregeningsbuffer	De planstudie waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer is niet gericht op een optimalisatie van de waterpeilen voor de akkerbouw, maar op het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit, en met name het verminderen van de overlast door blauwalgen. Het huidige peilbesluit voor het Volkerak-Zoommeer is uitgangspunt voor de planstudie voor de middellange termijn. Overigens wordt er, wanneer er sprake is van blauwalgenbloei op het Volkerak-Zoommeer, (vrijwel) geen water ingenomen voor beregening.

aanwezig. Daarnaast worden de akkers dan beregend met voedselrijk water, waardoor deze voedingsstoffen voor de planten beschikbaar komen. De voedingsstoffen die door de gewassen opgenomen worden, zullen dan niet meer terug in het water terecht komen.	Tenslotte blijkt uit onderzoek van de waterbeheerder (Planten in de Peiling) dat een peilbeheer met hogere waterstanden in de zomerperiode en lagere peilen gedurende de winterperiode minder gunstig is voor de natuurlijke ontwikkeling van een zoet Volkerak-Zoommeer.
Omdat het peil van het meer in de winter, dus ten tijde van hogere afvoeren, lager is, zal er meer buffercapaciteit zijn om overtollig rivierwater af te voeren als de normale afvoermogelijkheden niet volstaan. Hiernaast zullen de piekafvoeren in de toekomst waarschijnlijk verminderen door het afkoppelen van verhard oppervlak. Bij hele hoge nood, zoals eens in de 1600 jaar zal gebeuren, zou het zelfs mogelijk zijn om met de aanwezige sluizen de zijarmen van het meer (onder meer de Vliet en de Mark) af te sluiten, zodat het water zelfs een aantal meter omhoog kan in geval van extreme afvoer van water van de grote rivieren.	Het onderzoek naar de berging van water op het Volkerak-Zoommeer bij extreem hoog water in het rivierengebied is geen onderwerp van studie voor deze planstudie/MER. Wel zullen het ministerie van V&W en de provincie Noord-Brabant in 2005 een studie uitvoeren naar een aantal relevante aspecten van het mogelijk bergen van water op het VZM.
Een bijkomend voordeel van deze ingreep is dat door het lagere waterpeil in de natte periode er minder energie nodig zal zijn voor het overpompen van water uit de polders.	Zie hierboven.
Ook wordt voorgesteld grote rietvelden aan te leggen, die bevloeid worden met water uit het Volkerak-Zoommeer. Eventueel zou in plaats van riet ook een andere plantensoort gebruikt kunnen worden die goed groeit in voedselrijke omstandigheden en die een goede marktwaarde heeft. Door het nemen van deze maatregel zal een grote hoeveelheid stikstof en fosfaat uit het water gevangen worden en in het riet opgeslagen. Door het jaarlijks afmaaien en verwijderen van het droge riet, worden deze voedingsstoffen onttrokken aan het meer waardoor de eutrofe toestand, die het ontstaan van blauwalg bevordert, aangepakt wordt.	De initiatiefnemers geven aan dat de aanleg van rietvelden ter reductie van nutriëntenbelasting onderwerp is geweest van diverse studies en ook in de planstudie in het referentiealternatief als onderdeel van de biologische beheermaatregelen nader zal worden beschouwd. In relatie tot eerdere vragen van inspreker kan genoemd worden dat een uitbreiding van het areaal van helofyten binnen het Volkerak-Zoommeer een verandering van het peilbeheer zal vragen, met relatief hogere peilen gedurende de winterperiode en met name lagere waterpeilen gedurende de zomerperiode (zie onderzoek Planten in de Peiling). Overigens is uit hetzelfde onderzoek gebleken dat helofytengroei in het Volkerak-Zoommeer sterk wordt beperkt door begrazing van grote grazers en herbivore watervogels.
Het geoogste riet heeft een marktwaarde, waardoor de kosten van het project gedrukt worden. Op dit moment bestaat er vraag naar riet. Mocht de markt verzadigd raken, dan is er ook nog de mogelijkheid om het riet als milieuvriendelijke brandstof te gebruiken.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Zie ook het antwoord op de vorige vraag
De rietvelden moeten bevloeid worden. Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van (kleinschalige) windturbines. Buiten het besparen van energie zorgen deze turbines er ook voor dat de benodigde pompen autonoom kunnen	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Zie ook het antwoord op de eerste vraag m.b.t. rietvelden

functioneren.	
Door het rietveld een aantal centimeters boven NAP aan te leggen, wordt er voor gezorgd dat het riet in een voldoende natte omgeving staat. Als dit vervolgens gecombineerd wordt met de eerder genoemde maatregel van verlaging van het waterpeil in de winter, wordt het oogsten van het riet zeer sterk vergemakkelijkt en dus ook goedkoper.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Zie ook het antwoord op de eerste vraag m.b.t. rietvelden
Een verdere optie die onderzocht zou kunnen worden is het aanleggen van deze rietvelden met licht verontreinigde baggerspecie. Het is mogelijk dat het riet een sanerende werking op deze specie heeft. Op die manier zou er nog een voordeel aan deze maatregel zitten.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Het uitwerken van mogelijkheden van rietgroei op verontreinigde baggerspecie zal primair echter geen onderdeel uitmaken van de planstudie waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer.
Een laatste opmerking hierover is dat het hierbij om grote oppervlakten zou moeten gaan om een duidelijke impact op de nutriëntenhuishouding van het hele Volkerak-Zoommeer te hebben.	Met betrekking tot benodigde oppervlakte kan op grond van eerder uitgevoerd onderzoek inderdaad worden vastgesteld dat grote oppervlakten nodig zullen zijn om resultaat te kunnen behalen. In de planstudie zal daarom ook gekeken worden naar combinatiemogelijkheden van actief biologisch beheermaatregelen.

Volgnummer: 17 **Kenmerk:** **Gedateerd:** 3 januari 2005	**Afzender:** C.H.J. van Erp Klaverveldenweg 15 4623RB Bergen op Zoom
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag:**
Het verbeteren van de kwaliteit van het zoete water is van een grotere orde en problematiek dan de keuze zout – zoet.	De Planstudie heeft tot doel de verbetering van de waterkwaliteit van het Volkerak-Zoommeer, waarbij de problematiek van de blauwalgen leidend is. Beide alternatieven, zout en zoet, zullen worden beoordeeld op zijn effectiviteit voor de verbetering van de waterkwaliteit.
Hopelijk zal de studie duurzaamheid en kwaliteit uitstralen.	De initiatiefnemers geven aan dat binnen de gestelde randvoorwaarden en het beschikbare budget voor de Planstudie door de inzet van gerenommeerde onderzoeksinstanties en gebruikmaking van de meest actuele inzichten, alles in het werk zal worden gesteld om te zoeken naar oplossingen die perspectief bieden voor een verbeterde waterkwaliteit, zonder dat problemen op andere wateren of gebruikers worden afgewenteld.

Volgnummer: 18 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 3 januari 2005	**Afzender**: H. Baptist Brugweg 6 4756 SM Kruisland
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Inspreker heeft een positieve indruk van de hele aanpak. Desondanks wordt een aantal aspecten behandeld waar de inspreker problemen mee heeft.	-.
De doelstelling van het project is onvoldoende en dient in overeenstemming te worden gebracht met het Europees recht, dat als een resultaat-verplichting een goede ecologische toestand eist in 2015. Deze goede ecologische toestand moet niet alleen tot uitdrukking komen in het gehalte aan blauwalgen, maar ook in de populaties van dieren c.q. het functioneren als wetland van internationale betekenis. Inspreker is van mening dat de doelstelling van de plannen onvoldoende ambitieus is.	In de richtlijnen is in par. 3.2. opgenomen: "Het leveren van een bijdrage aan realisatie van de doelstellingen voortvloeiend uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) is onderdeel van de doelstelling voor de middellange termijn en is in die zin sturend voor de ontwikkeling van alternatieven. Echter de uit deze doelstelling voortvloeiende concrete eisen zullen op het moment van besluitvorming (2006) waarschijnlijk nog niet beschikbaar zijn. Beschrijf dan in het MER de actuele stand van zaken m.b.t. de implementatie van de KRW en bespreek in de discussie of en in welke mate de ontwikkelde alternatieven en varianten een bijdrage leveren aan de verwachte invulling van de concrete eisen m.b.t. de KRW."
De geschetste geschiedenis onder de probleemstelling is onvolledig. De startnotitie kan hierin niet uitputtend zijn, maar dient wel de intentie uit te spreken dat in het MER een goede en volledige analyse wordt gemaakt van de werkelijke ontwikkelingen die tot de huidige slechte toestand hebben geleid. Dit is mede noodzakelijk om op correcte wijze de autonome ontwikkelingen te kunnen schetsen.	In de richtlijnen is onder probleemstelling opgenomen dat een beschrijving van de ontwikkeling van de ecologische waterkwaliteit in het Volkerak-Zoommeer sinds de vorming van het meer in 1987 opgenomen dient te worden. De initiatiefnemers zeggen toe dat zij een adequate analyse zullen opnemen van de ontwikkelingen die tot de huidige toestand hebben geleid.
Wanneer blijkt dat niet op tijd aan de ecologische eisen kan worden voldaan met de bestaande infrastructuur, dienen extra financiële middelen beschikbaar te komen. Het is niet correct hier politieke, infrastructurele of technische randvoorwaarden aan te stellen.	In het MER dient een beeld te geven van de effectiviteit, effecten, kosten/baten van de maatregelen behorend bij een alternatief, ook van het meest milieuvriendelijke alternatief. Dit biedt de mogelijkheid te toetsen aan de ecologische eisen. In de Startnotitie zijn geen randvoorwaarden gesteld aan de financiële middelen. Gesproken wordt over uitvoerbaarheid van de alternatieven op korte termijn in financiële zin. Uiteindelijk is het aan de initiatiefnemers, mede op basis van de planstudie/MER en de kosten-batenanalyse een keuze te maken.
De randvoorwaarden moeten worden herzien. Er moet een rangorde worden aangebracht. Vervolgens moet worden bezien of er geen strijdigheden binnen het stelsel van randvoorwaarden voorkomen. De Europese wetgeving is van een hogere orde dan afspraken tussen nationale en regionale	Het kader waarbinnen de planstudie/MER dient te blijven is bestaande wet- en regelgeving. In geval EU-richtlijnen nog niet volledig geïmplementeerd zijn in nationale wet- en regelgeving, geldt een directe werking van deze richtlijnen.

overheden. Wanneer realisatie stuit op *strijdigheden tussen gestelde randvoorwaarden*, dienen randvoorwaarden van een lagere orde te wijken.	
Vooral het hanteren van het peilbesluit als randvoorwaarde lijkt een onnodige en ontoelaatbare inperking van de mogelijkheden om tot oplossingen te komen.	In de richtlijnen is onder par. 3.2. opgenomen dat mocht blijken dat bepaalde kansrijke varianten van de alternatieven Zoet of Zout alleen uitvoerbaar zijn indien het Peilbesluit wordt aangepast, dat dan aan deze varianten in het MER aandacht geschonken dient te worden, zodat de milieueffecten van de verschillende varianten goed inzichtelijk kunnen worden gemaakt. De waterpeilen uit het Peilbesluit zijn daarmee een uitgangspunt en geen randvoorwaarde.
Het verwijzen in de startnotitie naar de mogelijkheid van artikel 6, vierde lid van de Habitatrichtlijn, dient te worden geschrapt. Vooralsnog is het (vrijwel) uitgesloten dat het niet (kunnen) voldoen aan de EU-plichten zullen worden geaccepteerd als een dwingende reden van groot openbaar belang. Het steeds weer verwijzen naar dit artikel geeft een aantal mensen valse hoop en verhindert het krijgen van een breed draagvlak voor de te nemen maatregelen.	*Zie par. 3.3. Besluitvorming, waarin met name in* de 2e alinea beschreven is op welke wijze met de Vogel- en Habitatrichtlijn en andere relevante natuurbeschermingswetgeving, dient te worden omgegaan.
Aan de functie zoet water voor de landbouw wordt een te zware betekenis toegekend. De landbouwsector schetst een toekomstbeeld van aan zoet water gebonden teelten, die de vraagkant verre zullen overtreffen. Het is wenselijk een reëel toekomstbeeld van de Europese landbouw te leggen naast het toekomstbeeld van de Europese natuur.	Van uw opmerking wordt kennis genomen.. Het is evident dat het voorhanden zijn van zoet water van voldoende kwaliteit voor de ontwikkeling van de landbouw van belang is, maar ook dat dit niet onder alle omstandigheden mogelijk is. Onder leiding van de Deltaraad wordt op dit moment een studie uitgevoerd naar de toekomstige zoetwatervoorziening in de ZW-Delta, ook m.b.t. landbouw
In de startnotitie dient duidelijker te worden gesteld dat effecten kunnen optreden voor aangrenzend water en land en dat deze effecten onderhevig zijn aan een passende beoordeling in het kader van artikel 6 van de Habitatrichtlijn en derhalve van doorslaggevende aard kunnen zijn.	Het onderzoek dient zich te richten op de effecten in het studiegebied, dat gedefinieerd is als het Volkerak-Zoommeer en de omgeving, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden (par. 4.2). Aansluitend zijn een aantal wateren genoemd die daar in ieder geval onder vallen. Voor de besluitvorming, inclusief toepassing toetsing Habitatrichtlijn, zie par. 3.3. Besluitvorming.

Volgnummer: 19 **Kenmerk**: 04001 **Gedateerd**: 4 januari 2005	**Afzender**: Breed Overleg Deltawateren Postbus 8073 4330 EB Middelburg
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Het Breed Overleg Deltawateren is sterk voorstander van een terugdringing van de blauwalgoverlast in het Volkerak-Zoommeer. Of het water zoet blijft of zout wordt is minder van belang.	Uw opstelling wordt gezien als een aansporing om de Planstudie voortvarend ter hand te nemen.
Om de effecten van de verschillende alternatieven voor de recreatie goed te kunnen bepalen, wordt het van belang geacht onderzoek te doen onder de gebruikers van het Volkerak-Zommeer (sportvissers, charters, zeilers-/motorbootvaarders, kanoërs en duikers). Het BOD is bereid dit te faciliteren.	In par. 6.3.3. van de richtlijnen is aangegeven wat in de planstudie m.b.t. recreatie en toerisme in beeld gebracht dient te worden. Uw suggestie van een gebruikersonderzoek met betrekking uw aanbod om daarbij te faciliteren zal aan de initiatiefnemers overgebracht worden.
Er worden niet veel problemen voorzien voor de 10 aanwezige jachthavens, bij het handhaven van het peilbesluit.	Hiervan wordt goed nota genomen.
De uiteindelijke keuze op de lange termijn mag niet leiden tot uitsluiting van mogelijkheden voor de recreatie. Gedoeld wordt op het aanleggen van een sluis als verbinding met het Grevelingenmeer.	De Planstudie richt zich op het verbeteren van de waterkwaliteit en de gevolgen die beide alternatieven zullen hebben ondermeer voor de recreatie.

Volgnummer: 20 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 4 januari 2005	**Afzender**: Gemeente Moerdijk Postbus 4 4760 AA Zevenbergen
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Er zijn geen bezwaren tegen de in de startnotitie neergelegde uitgangspunten.	Van uw opmerking wordt kennis genomen.
Er wordt vanuit gegaan dat de uiteindelijk te nemen maatregelen niet zullen leiden tot vermindering van de waterkwaliteit voor de in de gemeente gevestigde landbouwers.	In de startnotitie is aangegeven dat in ht MER aandacht zal worden besteed aan alternatieven voor de toekomstige watervoorziening voor de landbouw. Ook maatregelen die verzilting van de Brabantse rivieren voorkomen en eventuele veranderingen in de zoute kwel in aangrenzende polders zullen worden beschouwd. De aard en omvang van deze effecten zullen worden beschreven in het MER. In de richtlijnen is dit in par. 6.3.2. Landbouw waar nodig nog verder gespecificeerd.
Aan de eventuele gevolgen van de te nemen maatregelen voor de kades op het industrieterrein Moerdijk en voor de steigers van de in de gemeente aanwezige jachthavens zal aandacht moeten worden besteed.	Uw reactie is ondermeer verwerkt in par. 3.2. 'Doelen en randvoorwaarden' van de richtlijnen, waar is opgenomen dat aangegeven dient te worden op basis waarvan kwaliteitseisen voor verschillende gebruikersfuncties gelden, waarbij het in ieder geval gaat om (de hardheid) van de randvoorwaarde 'het streven om de waterstand op het Hollandsch Diep bij Moerdijk niet onder 0 NAP te laten dalen'. Verder zullen effecten op gebruiksfuncties in het studiegebied, waaronder het Hollandsch Diep, aangegeven moeten worden.

Volgnummer: 21 ***Kenmerk***: *HdB/ 02.012.04* **Gedateerd**: 4 januari 2005	**Afzender**: Visstandbeheercommissie Volkerak/Zoommeer *Valeriaan 24* 5331 DA Kerkdriel
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Inspreker is sterk voorstander van een terugdringing van de blauwalgoverlast in het Volkerak-Zoommeer.	Uw opstelling wordt gezien als een aansporing om de Planstudie voortvarend ter hand te nemen.
De vogelsterfte in de zomer van 2002 lijkt een incident te zijn geweest. Vogelsterfte van enige omvang heeft zich in 2003 en 2004 niet voorgedaan.	In de richtlijnen is in par. 3.1. 'Probleemstelling' ondermeer opgenomen dat informatie gegeven moet worden over de omvang van de blauwalgenproblematiek in de afgelopen 10 a 15 jaar en de relatie tussen de ernst van het blauwalgenprobleem en verschillende parameters. Er zijn vooralsnog volgens de initiatiefnemer geen aanwijzingen dat een massale vogelsterfte zoals in 2002 zich op korte termijn niet kan herhalen.
Inspreker is van mening, dat de voor de middellange termijn gekozen doelstelling "verbeteren waterkwaliteit waarbij de blauwalgproblematiek leidend is" te veel hierop is gefocust en te beperkt is. Zo zou voor de onderscheiden alternatieven ook moeten worden aangegeven welke ecologische doelen worden nagestreefd.	*In de richtlijnen is aangegeven dat de relatie met* betrekking tot de implementatie van de KRW beschreven dient te worden (par. 3.2.) en dat ook een goede beschrijving van de restricties en randvoorwaarden die kaderstellend zijn voor het voornemen, zoals de instandhoudingsdoelstellingen in het kader van de Habitatrichtlijn (par. 2) opgenomen dient te worden. Beide richtlijnen zijn uiteindelijk van grote invloed op de te formuleren ecologische doelen voor dit watersysteem.
Gevraagd wordt wat het minimum aanvaardbaar niveau is waarop blauwalgen mogen voorkomen in de verschillende alternatieven bij snel realiseerbare maatregelen en welke visstand – doelsoorten bij zoet en zout - wordt nagestreefd bij de onderscheiden alternatieven.	De initiatiefnemers spreken van de doelstelling '... de kans op bloei van blauwalgen zo klein mogelijk wordt'. Het is aan de initiatiefnemer om dit in de planstudie/MER verder uit te werken.
Het Volkerak Zoommeer biedt thans aan de sportvisserij een unieke visstand biedt met grote exemplaren snoekbaars, karper en brasem. De blauwalgenoverlast beperkt zich tot maximaal 3 tot 4 maanden per jaar en gedurende 8 tot 9 maanden is een uitermate spannende en succesvolle sportvisserij mogelijk. Ondanks de in de zomer aanwezige drijflagen van blauwalgen zijn de vangsten van de aalvissers juist daar extra goed. Inspreker verwacht dat in de brakke variant de mogelijkheden voor de sportvisserij en de beroepsvisserij minimaal zullen zijn gedurende het gehele jaar.	*Van uw opmerking wordt kennis genomen.* In de richtlijnen is opgenomen (par. 4.5) dat het huidige gebruik van het VZM door de visserij en de ontwikkelingen daarin sinds het ontstaan van het meer en kort daarvoor beschreven dient te worden. Ook dient beschreven te worden of de normen voor de concentratie toxische stoffen voor consumptie van relevante commerciële vissoorten, zoals aal en snoekbaars, gehaald worden. In par. 6.3.4. staat aangegeven dat de gevolgen van de verschillende alternatieven voor de visserij beschreven dienen te worden.

Meer in het bijzonder wordt naar voren gebracht: • Bij het alternatief zout moet een streefwaarde worden gegeven voor het zoutgehalte.	In par. 6.1 van de richtlijnen is aangegeven dat ook het zoutgehalte van de alternatieven beschreven dient te worden.
• Van de drie gegeven kansrijke oplossingsrichtingen, waarbij de "estuariene dynamiek" als meest gewenst naar voren is gekomen, zullen alleen de zoute en zoete variant als *alternatief worden onderzocht. In de* startnotitie is niet aangegeven waarom de oplossingsrichting "estuariene dynamiek" niet zal worden onderzocht in de eerste fase van de planstudie. De haalbaarheid van een zoet-zoutgradiënt in het Volkerak-Zoommeer nu buiten beschouwing.	Deze oplossingsrichting is geformuleerd als een mogelijke eindsituatie op de lange termijn (2040). Deze planstudie richt zich op maatregelen voor de middellange termijn (2015) waarbij genomen *maatregelen een lange termijn optie niet in de* weg mogen staan.
• In de startnotitie wordt op verschillende plaatsen aangegeven dat het water van het Volkerak-Zoommeer bij de verschillende alternatieven minder voedselrijk zal worden om de blauwalgenontwikkeling terug te dringen. Er wordt ten onrechte voorbij gegaan aan de nalevering van fosfaten en nitraten uit de bodem. De duur van deze nalevering en het effect op de onderscheiden alternatieven moeten in beeld worden gebracht.	Met name voor het zoute alternatief is aangegeven dat de nutriëntengehaltes vanwege de inlaat van voedselarm Oosterschelde water zullen dalen. Nalevering vanuit de bodem zal in de planstudie zeker prominente aandacht krijgen. Dit geldt vooral voor fosfaten, voor nitraten speelt dit geen rol.
• In de startnotitie wordt bij het referentiealternatief een negatieve verwachting gegeven bij de beschreven biologische beheermaatregelen, omdat deze geen afdoende oplossing zullen bieden voor de blauwalgproblematiek. Hieruit wordt opgemaakt dat mogelijk al resultaatgegevens beschikbaar zijn. Indien daarvan sprake is moeten deze beschikbaar komen in het kader van deze planstudie.	De richtlijnen geven in par. 4.1 en 4.2 aan hoe de referentiealtenatief respectievelijk referentiesituatie beschreven dienen te worden. Daarbij wordt er vanuit gegaan dat al reeds uitgevoerde onderzoeken en monitoring betrokken wordt bij het schrijven van de planstudie/MER.
• De startnotitie stelt, dat concept-instandhoudingsdoelen voor de natuurlijke elementen van de zoete en zoute milieus in de loop van deze planstudie zullen worden opgesteld en definitief zullen worden vastgesteld op basis van de resultaten van deze planstudie. Aangezien deze planstudie bestaat uit twee delen – maatregelen voor middellange en lange termijn – moet helder zijn welk deel van de planstudie wordt bedoeld en het lijkt ons zeer relevant dat deze doelen al beschikbaar zijn in het kader van de m.e.r. om verantwoorde keuzen te kunnen maken.	In de richtlijnen is in hoofdstuk 2 opgenomen dat er een goede beschrijving in het MER dient te komen van de restricties en randvoorwaarden die kaderstellend zijn voor het voornemen, zoals instandhoudingsdoelstellingen in het kader van de Habitatrichtlijn. Daarin zouden ook de door u geformuleerde aspecten een plaats dienen te krijgen
• In de beschrijving van de effecten op het ecosysteem staat dat bij het zoute alternatief geen sprake zal zijn van een getijdendynamiek. In de beschreven kansrijke oplossingsrichtingen is wel sprake van	In de planstudie/MER wordt alleen gekeken naar de mogelijke oplossingen voor de middellange termijn (2015), als eerste stap op weg naar de gewenste eindsituatie. Pas in het een vervolgstudie is een mogelijke oplossing aan de orde, waarin

getij/getijdeslag. Gevraagd wordt om duidelijkheid hierover.	sprake is van de terugkeer van grotere getijslag op het Volkerak-Zoommeer. Zie ook het antwoord op uw tweede bullet hierboven.
• In de beschrijving van de effecten op de gebruiksfuncties is aangegeven dat de consequenties voor de verschillende recreatievormen per alternatief in beeld zullen worden gebracht. Onder visserij is aangegeven dat de belangen van de beroepsvisserij relatief beperkt zijn. Ten aanzien van het in beeld brengen van de effecten voor de recreatie lijkt het ons van belang dat onder gebruikers van het Volkerak-Zoommeer een enquête wordt gehouden. Het Breed Overleg Deltawateren kan daarbij faciliteren. Ten aanzien van de opmerking over de beroepsvisserij wordt opgemerkt dat een dergelijke kwalificatie niet past in dit stadium van verkenning.	Volgens de initiatiefnemers was hun kwalificatie over het belang van de beroepsvisserij gedaan in relatie tot de belangen van andere gebruiksfuncties, zoals landbouw, scheepvaart en recreatie. Het belang van de beroepsvisserij zal bij het uitwerken en beoordelen van de alternatieven zorgvuldig in beeld worden gebracht Zie verder antwoord bij Breed Overleg Deltawateren (nr. 19).
• In de startnotitie is aangegeven dat er aandacht zal zijn voor de aard en omvang van microverontreinigingen en zware metalen en de ecotoxicologische effecten daarvan. Voor zowel de beroepsvisserij als de sportvisserij zal in beeld moeten worden gebracht wat voor de onderscheiden alternatieven de betekenis hiervan zal zijn ten opzichte van de vastgelegde norm voor de consumptie van aal en snoekbaars.	Uw inspraakreactie is overgenomen in par. 4.5. onder 'Visserij' en 6.3.3 'Visserij' in de richtlijnen.

Volgnummer: 22 **Kenmerk:** **Gedateerd:** 5 januari 2005	**Afzender:** Delta Overleg Postbus 334 4460 AS Goes
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag:**
Er is een positieve houding tegenover de in de startnotitie beschreven aanpak. Dat er in 2004 voor het elfde achtereenvolgende jaar sprake was van overlast door blauwalgen, onderstreept de noodzaak om maatregelen te nemen.	Uw opstelling wordt gezien als een aansporing om de Planstudie voortvarend ter hand te nemen.
Gepleit wordt voor het hanteren van een concretere en daardoor beter afrekenbare doelstelling, dan "het zoveel mogelijk beperken van de blauwalgenproblematiek". Er kan gedacht worden aan een jaar waarin geen drijflagen meer optreden, of er geen zwemverboden meer zijn.	Uw opmerkingen zullen aan de initiatiefnemers doorgegeven worden. Het is aan hun om het doel verder uitwerken in de planstudie/MER.
De tijdshorizon van 2015 voor de eerste fase is niet de juiste, want in dit jaar moet volgens de Europese Kaderrichtlijn Water een goede ecologische toestand zijn bereikt en dat gaat verder dan het onder controle krijgen van de blauwalgenbloei.	In de richtlijnen is aangegeven dat de relatie met betrekking tot de implementatie van de KRW beschreven dient te worden (par. 3.2.) en dat ook een goede beschrijving van de restricties en randvoorwaarden die kaderstellend zijn voor het voornemen, zoals de instandhoudingsdoelstellingen in het kader van de Habitatrichtlijn (par. 2) opgenomen dient te worden. Uiteindelijk zullen de in 2009 op te stellen stroomgebiedsbeheersplannen een belangrijke rol spelen bij de implementatie van de KRW.
Een ecologisch duurzaam functionerend Volkerak-Zoommeer, dat nu als langetermijnperspectief staat vermeld, moet het baken zijn waarop wordt gekoerst. Het langetermijnperspectief (tot 2040) wordt ondermijnd door het besluit over de tweede fase op een later tijdstip te nemen.	De richtlijnen richten zich nu op de doelstelling voor deze planstudie. Wel is in par. 4.1 aangegeven ook een doorkijk te geven tot de periode ná 2015.
Er is geen reden om de tweede fase van de planstudie Waterkwaliteit volgend te laten zijn op de PKB Ruimte voor de Rivier, zoals gesteld in paragraaf 2.2. Voor de PKB wordt de planfase pas over twee jaar ingezet, wat zou kunnen betekenen dat de planstudie Waterkwaliteit twee jaar vleugellam is.	De zgn. eerste fase van de planstudie Waterkwaliteit VZM, in casu de planstudie waar de richtlijnen zich op richten, zal naar verwachting medio 2006 afgerond worden. Daarna zal besluitvorming plaats vinden. Er is door initiatiefnemers nog een datum genoemd waarop met een eventuele vervolgstudie voor de periode tot 2040 gestart zal worden. Wel stelt de Startnotitie dat de tweede fase *in afstemming met* de PKB RvdR zal gebeuren. Naar verwachting zal de planstudie naar de berging van rivierwater op het VZM starten na vaststelling van deel 4 van de PKB Ruimte voor de Rivier. Deze planstudie zal mogelijk in de 2e helft 2006/begin 2007 starten.
Omdat er weinig twijfel kan bestaan over de bergingsfunctie van het Volkerak-Zoommeer, wordt gemeend beide trajecten, planstudie Waterkwaliteit en Ruimte voor de Rivier, samen te	Aan uw wens wordt ten dele tegemoet gekomen doordat het ministerie van V&W en de provincie Noord-Brabant onlangs besloten hebben alvast een aantal relevante vragen met betrekking tot

laten gaan. Dit vergt een vervroeging van de planfase Ruimte voor de Rivier voor het Volkerak-Zoommeer.	waterberging voor zover relevant voor de planstudie Waterkwaliteit VZM in 2006 te laten onderzoeken. Deze resultaten kunnen bij het opstellen van de planstudie/MER Waterkwaliteit VZM betrokken worden. In par. 6.1 van de richtlijnen is bij het laatste bolletje aangegeven welke informatie hierover in de planstudie opgenomen dient te worden.
Vanuit ecologisch oogpunt pleit er weinig voor een tweede stagnant zoutwatermeer in de regio. Als eindbeeld is dit geen acceptabele optie en als tussenfase zou dit zo kort mogelijk moeten duren.	Van uw opmerking wordt kennis genomen.
Het onderzoek naar het zoute alternatief zou in kaart moeten brengen hoe de ecologische kwaliteit van het Volkerak-Zoommeer verandert als functie van de getijslag.	Het mogelijk daadwerkelijk terugbrengen van getij is in voorliggende planstudie niet aan de orde, maar pas in een eventuele vervolgstudie voor de lange termijn (2040). Voor wat betreft het zoute alternatief is het afhankelijk van de grootte van de doorstroomopening of van enigerlei invloed van het getij op het VZM iets te merken zal zijn. Het valt niet te verwachten dat dit het geval zal zijn.
De randvoorwaarde dat alternatieven het peilbesluit dienen te respecteren, gaat te ver. Aangezien de natuurfunctie met de verschillende aanwijzingen sinds 1996 aan belang heeft gewonnen, is het niet reëel het Peilbesluit als harde randvoorwaarde te beschouwen. Europese regelgeving kan prevaleren boven het Peilbesluit.	Aan uw opmerking is tegemoet gekomen in par. 3.2 (derde alinea) van de richtlijnen).
Binnen de planstudie moeten niet alleen de effecten op het Markiezaatsmeer worden onderzocht, maar moet ook de hydrologische toestand hiervan nader worden bekeken, omdat het streefpeil hier niet kan worden gehandhaafd. Hierna kan worden bekeken of de maatregelen voor het Volkerak-Zoommeer ook op het Markiezaatsmeer kunnen worden betrokken.	In de richtlijnen is in par. 3.1 'Probleemstelling' opgenomen dat ook een korte beschrijving van de ontwikkeling van de ecologische waterkwaliteit van het Markiezaatsmeer en de Binnenschelde gegegeven dient te worden. In 3.2 'Doel en randvoorwaarden' is opgenomen dat uitwerking gegeven dient te worden aan het uitgangspunt dat verbetering van de waterkwaliteit van het VZM waar mogelijk een bijdrage kan leveren, en zo ja hoe, aan het bereiken van een goede waterkwaliteit voor Markiezaatsmeer en Binnenschelde.
De terugkeer van zeegras is vanuit ecologisch oogpunt erg aantrekkelijk.	De initiatiefnemers hebben abusievelijk in de startnotitie zeegras en zeesla in één adem genoemd in de passage over overmatige ontwikkeling hiervan en het beperken van de kans hierop. Bedoeld werd zeesla.
Gepleit wordt voor een inschatting van de economische perspectieven voor de landbouw in de regio door het Landbouw Economisch Instituut, naast de aandacht voor alternatieven voor de zoetwatervoorziening en voor de invloed van zoute kwel.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Er wordt op dit moment een studie uitgevoerd naar de zoetwatervoorziening voor de landbouw in de ZW-Delta. Naast de planstudie/MER zal er ook een KBA uitgevoerd worden, waar de economische perspectieven voor de landbouw naar verwachting aan de orde zal komen.

Volgnummer: 23 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 5 januari 2005	**Afzender**: dr. C.A.M. Schepers Dorpsweg 93 4655 AC De Heen
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Gekozen wordt voor de zoute getijde-oplossing, omdat hierdoor de natuurlijke situatie in de delta het meest wordt benaderd. Ook komt hier passende natuur bij.	Van uw standpunt wordt kennis genomen. De Startnota en de daarin beschreven studie hebben echter alleen betrekking op het eerste deel van de Planstudie. Hierin wordt gekeken naar de mogelijke oplossingen voor de middellange termijn (2015), als eerste stap op weg naar de gewenste eindsituatie. Pas in het tweede deel van de Planstudie is een mogelijke oplossing aan de orde, waarin sprake is van de terugkeer van getij op het Volkerak-Zoommeer. Wanneer inspraak hieromtrent aan de orde is, wordt u van harte uitgenodigd om uw mening te geven.
De 'verworven rechten' op zoet water van de boeren worden onredelijk geacht, gezien de korte aanwezigheid van het zoete water in het Volkerak-Zoommeer.	Van uw standpunt wordt kennis genomen. In de richtlijnen is in par. 3.1 'Probleemstelling' opgenomen dat de effecten op de gebruiks-functies, waaronder de beschikbaarheid van water voor de landbouw, beschreven dient te worden.

Volgnummer: 24 **Kenmerk:** 0008/49/WE/LG **Gedateerd:** 5 januari 2005	**Afzender:** Productschap Vis Postbus 72 2280 AB Rijswijk
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag:**
De visserij is in de startnotitie onderbelicht. De effecten op de (zoetwater-) beroepsbinnenvisserij dienen nadrukkelijk te worden meegenomen in de m.e.r.	Aan uw opmerking is in de richtlijnen tegemoet gekomen. In de richtlijnen is opgenomen (par. 4.5) dat het huidige gebruik van het VZM door de visserij en de ontwikkelingen daarin sinds het ontstaan van het meer en kort daarvoor beschreven dient te worden. Ook dient beschreven te worden of de normen voor de concentratie toxische stoffen voor consumptie van relevante commerciële vissoorten, zoals aal en snoekbaars, gehaald worden. In par. 6.3.4. staat aangegeven dat de gevolgen van de verschillende alternatieven voor de visserij beschreven dienen te worden.
De visie van de Visstandbeheercommissie in de brief van 28 mei 2003 aan GS van Noord-Brabant over de effecten van de doorspoelproef wordt gedeeld.	De reactie van de visstandbeheercommissie Volkerak-Zoommeer had met name betrekking op de gevolgen van de beoogde doorspoelproef in de zomer. In de startnotitie is aangegeven dat deze maatregel niet meer centraal staat. Een aantal aspecten die de visstandbeheercommissie in haar brief heeft genoemd zijn wel in de richtlijnen opgenomen (zie antwoord hierboven).
Naast de wil betrokken te blijven bij de verdere ontwikkelingen, is er bereidheid om mee te werken aan het MER Volkerak-Zoommeer.	Initiatiefnemers geven aan dat uw bereidheid tot betrokkenheid en medewerking zeer op prijs wordt gesteld. Zij zullen uw mogelijk t.b.v. de planstudie/MER benaderen voor informatie omtrent het gebruik van het VZM door de beroepsvisserij.

Volgnummer: 25 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 5 januari 2005	**Afzender**: ZLTO Postbus 46 4460 BA Goes
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Er wordt verheugd geconstateerd dat in de startnotitie, naast een zout, ook een zoet alternatief is opgenomen.	Van uw standpunt wordt kennis genomen.
Benadrukt wordt dat zoet water een schaars goed is in de zuidwestelijke Delta. Er wordt gezegd dat er in Nederland geen gebrek is aan zoet water, maar dat is er ook niet aan zout water. Een strategische zoetwaterbel kan echter op lange termijn van grote belang zijn.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Centraal in het waterbeleid staat het voorhanden hebben van voldoende water van een goede kwaliteit, terwijl tegelijkertijd wateroverlast voorkomen moet worden. Er lopen op dit moment verschillende studies, zoals de Droogtestudie Nederland en de Regionale verkenning zoetwater-voorziening Midden-West Nederland. Ook wordt er een studie naar de zoetwater-voorziening van de landbouw in de ZW-Delta uitgevoerd. De in de planstudie/MER gepresenteerde alternatieven zullen mede in het licht van de uitkomsten van deze studies bezien dienen te worden.
Het Volkerak-Zoommeer is nog niet zo oud. Een aantal jaren zijn er geen problemen geweest met blauwalg, en ook de laatste twee jaren was het veel minder dan de jaren ervoor. Wellicht is er een weg terug naar evenwicht waar geen ingrijpende maatregelen voor nodig zijn.	In de richtlijnen is aangegeven dat er een goede probleembeschrijving plaats dient te vinden en dat er een referentiesituatie en –alternatief uitgewerkt dient te worden
Voorts is het de vraag of ingrijpen toegestaan is in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Met ingrijpen wordt alle bestaande natuur doodgemaakt, hetgeen in Brussel zal moeten worden verantwoord.	Aan de wijze van besluitvorming en daarmee de relatie met de Vogel- en de Habitatrichtlijn wordt in par. 3.3. 'Besluitvorming' van de richtlijnen aandacht besteed. Initiatiefnemers hadden zelf al aangegeven dat een passende beoordeling in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn onderdeel uit zal maken van de Planstudie/MER.
De voortdurende beschikbaarheid van zoet water zal een positieve invloed hebben op de toekomstige ontwikkelingen van dit gebied in een veranderend Europees landbouwbeleid.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. In de richtlijnen is aangegeven dat de voorwaarden dan wel wensen vanuit de landbouw op het gebied van peilen en zoutgehalte aangegeven dienen te worden. Vervolgens zal de planstudie/MER ook de effecten van de alternatieven op de gebruiks-functies, waaronder de landbouw, dienen te beschrijven.
Voorgesteld wordt een alternatief toe te voegen: het alternatief waarbij het merendeel van de afvoer van het Mark- en Vlietsysteem direct wordt afgevoerd op het Hollandsch Diep. In deze variant wordt de aanvoer van water met stoffen op het Volkerak-Zoommeer die het biologisch evenwicht nadelig beïnvloeden structureel gewijzigd.	Aan uw opmerking is tegemoet gekomen in par. 4.1 'Referentiealternatief' van de richtlijnen: 'Geef aan in hoeverre hydrologische isolatie (d.w.z. het zo min mogelijk inlaten van gebiedsvreemd water, zowel uit bijvoorbeeld het Hollandsch Diep als uit de Brabantse rivieren, bijvoorbeeld door de uitstroomopening te verleggen naar het Hollandsch Diep) mogelijk is.'

Gemist worden bij de randvoorwaarden en uitgangspunten de vastgelegde afspraken inzake de sturing op 450 mg Cl/l bij de Bathse Spuisluis in de periode 1 april – 1 september.	Aan uw opmerking is onder inziens tegemoet gekomen door in de richtlijnen in par. 3.2 'Doel en randvoorwaarden' onder uitwerking van uitgangspunten op te nemen: 'Wat is in het huidige peilbesluit vastgelegd ten aanzien van de maximale chloridegehaltes'.
Procedureel wordt de juiste volgorde gevolgd als eerst de alternatieven tegen elkaar worden afgewogen, voordat de invulling van de instandhoudingsdoelstellingen en kaderrichtlijn water worden vastgesteld.	Van uw standpunt wordt kennis genomen. Gezien de planning van de planstudie/MER en de procedure van het formuleren van de instandhoudingsdoelstelling voor de Speciale Beschermingszones dan wel ecologische waterkwaliteitsdoelstellingen voor de KRW dat deze processen min of meer gelijktijdig plaats vinden. Het is aan de de initiatiefnemers hier verder invulling aan te geven.
Wanneer de middellangetermijnstudie meer bepalend zal zijn voor de toekomst, in verband met de te maken keuzes volgens het Europese beleid, wordt bezwaar gemaakt tegen een onvoldoende meewegen van het langetermijnperspectief voor de landbouw van zoetwatervoorziening.	Zoals al geantwoord op uw tweede punt (zie hierboven) lopen er op dit moment al veel studies m.b.t. het voorhanden zijn van zoet water voor de landbouw. Het is aan het algemeen bestuur om uiteindelijk een besluit te nemen over het al dan niet uitvoeren van een van de twee alternatieven.
Aangedrongen wordt op het inzichtelijk maken van de consequenties van de beleidskaders in het referentiealternatief. In het kader van de Kaderrichtlijn Water zal in 2015 een goede toestand moeten zijn bereikt die vastgelegd wordt in het in 2009 vast te stellen stroomgebiedsplan.	In oog gehouden moet worden dat de planstudie/MER waterkwaliteit VZM zelf een belangrijke bijdrage kan leveren aan het halen van de doelstellingen van de KRW, ook al is nu nog niet geheel duidelijk hoe die voor het VZM precies zullen uitpakken. Gezien het feit dat nog niet geheel duidelijk is hoeveel reductie met name in de nutrientenemissie in de komende jaren bereikt kan worden, zal in de referentiesituatie (par. 4.2) gewerkt dienen te worden met verschillende scenario's.
Bij verder ingrijpen in de Westerschelde, conform de plannen voor het Schelde-estuarium, en zeespiegelstijging kan het lozen van zoet water van het Volkerak-Zoommeer op de Westerschelde wellicht een verdere opschuiving van de zoet-zout overgang voorkomen.	Het voorkomen van het opschuiven van de zoet-zoutovergang op de Westerschelde is geen (neven)doelstelling van voorliggende planstudie. Effecten van de verschillende alternatieven op aangrenzende watersystemen, waaronder de Westerschelde, dienen wel beschreven te worden.
In de planstudie zal objectief moeten worden aangegeven onder welke omstandigheden het ander beheer van de Haringvlietsluizen een eventueel obstakel vormt voor zoetwater aanvoer richting het Volkerak-Zoommeer.	In par. 3.2. van de richtlijnen is opgenomen dat informatie gegeven dient te worden over (de hardheid) van de randvoorwaarde van de beschikbaarheid van zoet water van voldoende kwaliteit vanuit het Hollandsch Diep voor doorspoeling, mede in relatie tot het besluit om de Haringvlietsluizen per 1-1-2008 op een kier te zetten.
Het risico is aanwezig dat bij de kosten-baten-analyse het nationale belang de regionale belangen overschaduwt. Dit dient te worden voorkomen.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. In de richtlijnen is in hoofdstuk 7 aangegeven welke verwachtingen het bevoegd gezag heeft ten aanzien van de uitvoering van de vrijwillige KBA. Het m.e.r. is er voor bedoeld om met name de

Voorgesteld wordt om een tenminste gelijkblijvende concurrentiepositie voor agrarische ondernemers op te nemen als uitgangspunt binnen de m.e.r..	gevolgen van het voornemen op natuur en milieu inzichtelijk te maken. Het is aan de initiatiefnemers en het algemene bestuurlijke proces om besluiten te nemen, ondermeer over de wijze waarop met de eventuele gevolgen voor bepaalde gebruiksfuncties wordt omgegaan.
Het is verontrustend dat de natuurbeweging in zijn algemeenheid opteert voor een zoute variant. Om dode hoeken te voorkomen zijn flinke openingen nodig om voldoende verversing te hebben. In dit verband wordt erop gewezen dat als de doorgangen groot zijn, de Oosterschelde bij eb wordt gesloten en volstroomt met zoetwater. Gedurende enkele dagen kan rivierafvoer in de Oosterschelde worden opgevangen, zo is gesteld, maar dit betekent het einde van de natuur in de Oosterschelde. Door het ontwikkelen van het Zoommeer wordt de toekomst van de Oosterschelde in de waagschaal gesteld.	Onder gevolgen voor waterkwaliteit en –kwantiteit in de richtlijnen (par. 6.1) is ondermeer opgenomen dat informatie gegeven dient te worden over de hoeveelheid benodigd water voor doorspoeling en of dit elders leidt tot ongewenste ontwikkelingen. Het door u beschreven scenario van berging van zoet water uit de benedenrivieren op de het VZM en/of de Oosterschelde is geen onderwerp van studie van voorliggende planstudie/MER.
Opgeroepen wordt zorgvuldig te handelen om te voorkomen dat op basis van een incompleet beeld in de eerste fase van het onderzoek een onomkeerbare afweging wordt gemaakt voor de toekomst van het Volkerak-Zoommeer.	Van uw oproep wordt kennis genomen. gehoord. Er zal zorgvuldig te werk worden gegaan binnen de Planstudie. Binnen de gestelde tijd en het beschikbare budget zal een zo compleet mogelijk beeld van de waterkwaliteitsproblematiek van het VZM worden opgesteld. Van het breed samengestelde BOKV kan worden verwacht hierop toe te zien.

Volgnummer: 26 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 5 januari 2005	**Afzender**: M.P.M. Augustijn Pontiaanstraat 17 4411 DJ Rilland
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Aangezien zoet water in de toekomst alleen maar schaarser zal worden is het natuurlijk bizar om het derde binnenmeer van Nederland (6500 ha) om te toveren in een zout of brakwatergebied. Er zijn in het verleden zelfs plannen geweest om zoetwaterbekkens in de Brabantse polders te maken en nu zouden we besluiten om dit gigantische bekken af te stoten voor de drinkwatervoorziening en de landbouw.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Centraal in het waterbeleid staat het voorhanden hebben van voldoende water van een goede kwaliteit, terwijl tegelijkertijd wateroverlast voorkomen moet worden. Er lopen op dit moment verschillende studies, zoals de Droogtestudie Nederland en de Regionale verkenning zoetwatervoorziening Midden-West Nederland. Ook wordt er een studie naar de zoetwatervoorziening van de landbouw in de ZW-Delta uitgevoerd. De in de planstudie/MER gepresenteerde alternatieven zullen mede in het licht van de uitkomsten van deze studies bezien dienen te worden.
De voornaamste reden om tot verzilting over te gaan is eigenlijk de overlast van blauwalg. De blauwalg is een symptoom en geen oorzaak. Het lijkt me dus verstandiger om de oorzaak hiervan aan te pakken. De aanvoer van meststoffen via de Brabantse rivieren vormt de oorzaak. Die oorzaak moet worden aangepakt.	De startnotitie geeft aan dat hier al het nodige onderzoek aan is gedaan, maar dat vooral door het feit dat veel fosfaat al in het grondwater zit en de komende decennis door nalevering alsnog zal uitspoelen naar het VZM, maakt dat de kans op succes van bronreductie klein is. In de richtlijnen is opgenomen dat de op te stellen planstudie/MER goed dient te beschrijven of reductie van de emissie van nutriënten aan de bron mogelijk is.
Omdat de oorzaak niet aangepakt wordt bij een eventuele verzilting is er een grote kans dat andere problemen opduiken. Zeesla en allerlei soorten wieren tieren ook welig in brak of zout water als hier veel voedingsstoffen in zitten. Kijk maar naar de problemen in het Veerse Meer.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. De initiatiefnemers onderkennen dit risico in de startnotitie. In de planstudie/MER zal hier verder op ingegaan moeten worden.
Om de problemen met de blauwalg te verminderen moet eerst worden gekeken wat doorspoelen van het Volkerak-Zoommeer zou opleveren. Deze proeven die relatief het minste geld kosten zijn nog nooit geprobeerd. Als de verblijftijd van de blauwalg wordt verminderd levert dit waarschijnlijk veel minder problemen op.	Zoals aangegeven in de startnotitie, vormt het doorspoelen van het VZM met zoet water afkomstig van het Hollandsch Diep één van de alternatieven die worden onderzocht.
Het is vreemd dat de Tweede Kamer voorstander is van verzilting. Als wordt gekeken naar het beleid t.a.v. het IJsselmeer en Lauwersmeer dan wijst de Tweede Kamer juist verzoeken tot binnenlaten van zoutwater af omdat er onbekende gevolgen zijn m.b.t de landbouw en de recreatie.	Van uw opmerking wordt kennis genomen.
Als zout water wordt ingelaten in het Zoommeer bestaat er een groot gevaar voor stratificatie. Grote stukken kunnen zuurstofloos blijven met alle gevaar van dien voor de organismen die daar	De initiatiefnemers onderkennen dit risico. Zij zullen onderzoeken op welke wijze een goede doorstroming plaats kan vinden (eventueel in verschillende varianten) teneinde de kans op

leven.	zuurstofproblemen zo klein als mogelijk te houden.
Het duurt een tijd duurt voordat er een natuurlijk evenwicht ontstaat in een ecosysteem. Het Volkerak-Zoommeer in de huidige vorm bestaat relatief kort. Dit ecosysteem kan eventueel worden bijgestuurd door biologische maatregelen, maar niet door alles veranderen omdat het allemaal niet loopt zoals verwacht.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Feit is dat overmatige blauwalgenbloei sinds 1994 een jaarlijks terugkerend fenomeen is en dat experts geconcludeerd hebben dat er een omslag heeft plaatsgevonden in het Volkerak-Zoommeer in de richting van een stabiel troebel systeem. Of dit probleem oplosbaar is, is onderwerp van studie in de planstudie/MER.
Inspreker heeft het idee dat het op deze manier meer een proefvijver voor biologen wordt.	De initiatiefnemers willen graag het huidige probleem met de slechte waterkwaliteit oplossen.
In het Zoommeer zijn op dit moment veel aalscholvers aanwezig (beschermde diersoort). Als het Zoommeer zout wordt zal er geen witvis meer zijn als voeding voor de aalscholvers.	Aalscholvers komen niet uitsluitend in zoet water voor. In de richtlijnen is opgenomen dat de effecten van de alternatieven op de natuur beschreven dienen te worden.
De kosten die gepaard gaan met het verzilten zijn dusdanig hoog dat het onverstandig zou zijn om niet eerst alles te proberen om een gezond zoetwatersysteem op te bouwen.	De waterbeheerders proberen al jaren uit alle macht een gezond zoetwatersysteem op te bouwen. Tot nu toe lukt dat niet. Dat is de hoofdreden om de planstudie te starten. Hieruit zal blijken of een van de twee alternatieven mogelijkheden biedt. De informatie uit de vrijwillige kosten-batenanalyse zal hier ook bij betrokken worden.
De beroepsvisserij is ook zeker niet gebaat bij brak of zout water. Nu is er nog de mogelijkheid om op snoekbaars over te schakelen. De palingvisserij loopt erg terug. Er is ook steeds meer vraag naar witvis voor visuitzetting door hengelsportverenigingen.	In de richtlijnen is opgenomen (par. 4.5) dat het huidige gebruik van het VZM door de visserij en de ontwikkelingen daarin sinds het ontstaan van het meer en kort daarvoor beschreven dient te worden. Ook dient beschreven te worden of de normen voor de concentratie toxische stoffen voor consumptie van relevante commerciële vissoorten, zoals aal en snoekbaars, gehaald worden. In par. 6.3.4. staat aangegeven dat de gevolgen van de verschillende alternatieven voor de visserij beschreven dienen te worden.
De enige juiste oplossingsrichting is het zoet alternatief. Het Volkerak-Zoommeer kan gevoed worden uit de rivieren. Op deze manier zal de verblijftijd van de blauwalg afnemen. Zo kunnen de problemen opgelost worden. De blauwalg veroorzaakt slechts een paar maanden overlast. Je moet het probleem dan ook bij de bron aanpakken en niet aan het eind. Blauwalg komt trouwens voor in ieder zoetwater, terwijl daar ook geen zout water wordt toegelaten.	Van uw standpunt wordt kennis genomen. De door uw genoemde punten zullen onderwerp van studie zijn in de Planstudie/MER
Inspreker spreekt de hoop uit dat de argumenten voor zoetwater door meer mensen gedeeld worden. Als het eenmaal zout is is er geen weg terug.	Van uw standpunt wordt kennis genomen. In de richtlijnen is in par. 3.2. aangegeven dat aangegeven dient te worden wat wordt bedoeld met 'De alternatieven mogen de ontwikkelingen op de lange termijn niet in de weg staan'.

Volgnummer: 27 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 5 januari 2005	**Afzender**: Bio-Solutions Drogedijk 33 4793 TB Fijnaart
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Om het referentiealternatief te laten slagen dient er een nieuw biologisch evenwicht in het Volkerak-Zoommeer tot stand te komen. Voor het herstel van dit biologisch evenwicht dienen alle biologische voorwaarden en maatregelen op elkaar afgestemd te zijn.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Doelstelling is wel om de waterkwaliteit op de middellange termijn te verbeteren, zodanig dat de kans op bloei van blauwalgen zo klein mogelijk wordt.
Bio-Solutions produceert verschillende microbiologische producten die het proces van de bestrijding van algen en het herstel van het biologisch evenwicht versnellen. Graag wordt een afspraak gemaakt om te bespreken wat dit voor het Volkerak-Zoommeer.	Van uw verzoek wordt kennis genomen.

Volgnummer: 37 (opgenomen in aanvullende bundel *Inspraakreacties*) **Kenmerk**: **Gedateerd**: 3 januari 2005	**Afzender**: P.F. van der Weil – van den Dool Lupineberg 48 4708 LV Roosendaal
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Inspreker vindt het jammer dat er met de huidige floristische natuurwaarden in de natuurgebieden langs het Volkerak-Zoommeer weinig rekening wordt gehouden.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Deze is vooral gericht aan het adres van de terreinbeherende organisaties langs het VZM.
De verandering van de vegetatie is in een aantal van deze natuurgebieden erg hard gegaan. Op de kalkrijke slikken en zandplaten is de pioniervegetatie met enkele zoutminnende soorten veranderd in een vegetatie van natte duinvalleien (het soortenrijke Caricion davallianae, habitattype 2190 conform Annex 1 van de Habitatrichtlijn). Er zijn inmiddels diverse vegetatieopnamen gemaakt van het Caricion davallianae.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. Deze kennis zal door de initiatiefnemers gebruikt kunnen worden voor het beschrijven van de referentiesituatie. Over de wijze van besluitvorming, inclusief toetsing aan de EU-richtlijnen, is in par. 3.3. van de richtlijnen aandacht besteed.
Inspreker illustreert met een uitgebreide lijst van in de Flora - en Faunawet (FF) en op de Rode Lijst (RL) staande plantensoorten de rijke vegetatie langs het Volkerak-Zoommeer. Niet alleen de hogere planten zijn zeer bijzonder maar ook de mosvegetatie.	Zie antwoord hierboven.
Deze bijzondere vegetatie van hogere planten en mossen komt vooral voor op de zone vlak langs het Volkerak in een lang lint. Deze zone langs het Volkerak en ook langs het Zoommeer ligt slechts enkele decimeters hoger dan het huidige gemiddelde waterpeil.	Zie antwoord hierboven.
Bij de alternatieven van zoet-zout stromend Volkerak-Zoommeer met getij en zout stromend Volkerak-Zoommeer met getij zal deze vegetatie slachtoffer worden en verdwijnen. De ligging van de vegetatie is dusdanig dat ze met vloed onder water komt en omdat het een zoetwatervegetatie betreft zal het zoutgehalte van het water zeer nadelig zijn voor de plantensoorten.	Zie antwoord hierboven.
In 'Europese Natuur in Nederland: Habitattypen' staat dat het 'Caricion davallianae zeer hoog wordt gewaardeerd in het natuurbeheer' en ook dat het 'habitattype 2190 in ons land Europees gezien het best ontwikkeld is'. Het lijkt mij daarom zeer zonde om het soortenrijke Caricion davallianae te vervangen door het 'habitattype 1310: eenjarige pioniersvegetatie van slik- en zandgebieden met Zeekraal ssp. (Salicornia ssp.) en andere zoutminnende soorten'. Het habitattype 1310 is in tegenstelling tot 2190 in Nederland over een relatief groot oppervlak aanwezig en dus niet zeldzaam.	Zie antwoord hierboven.

Inspreker biedt inspanning aan om de terreinbeheerders gegevens over het zeer bijzondere vegetatietype en waar de zeldzame plantensoorten te vinden zijn langs het Volkerak-Zoommeer ter beschikking te stellen.	Van uw aanbod wordt kennis genomen.
Inspreker vertrouwt erop dat de huidige floristische waarden (m.n. het soortenrijke Caricion davallianae) van de slikken en zandplaten langs het Volkerak-Zoommeer onderwerp zullen zijn in het MER.	Zie antwoord hierboven.

Volgnummer: Hoorzitting, spreker 1 **Kenmerk:** **Gedateerd:** 16 december 2004	Watersportvereniging 'De Schelde' M. Velthoen Kruidhof 16 4623 BB Bergen op Zoom
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag:**
Spreker geeft aan een voorkeur te hebben voor een samenstelling met meer verzilting. de zogenaamde groene soep is een probleem is dat leidt tot allerlei misstanden die de natuur zeer nadelig beïnvloeden. Ook als recreant is spreker niet erg blij met dat resultaat.	Van uw voorkeur wordt kennis genomen. Het probleem van de blauwalgenbloei, en de negatieve effecten voor ondermeer natuur en recreatie wordt onderkend.
Er wordt overwogen de doorstroomcapaciteit in de Oesterdam te vergroten. In dat kader wijst spreker in de hoedanigheid van watersporter erop, dat de capaciteit van de Bergsediepsluis regelmatig een probleem vormt. Er ontstaat vaak filevorming.	De beheerder, Rijkswaterstaat Zeeland, is bekend met de beperkte capaciteit van de Bergse Diepsluis en met het oponthoud dat hierdoor in het voorjaar en de zomer ontstaat voor de recreatievaart.
Spreker denkt dat het een goed idee is een combinatie te maken van verzilting van het Zoommeer met vergroting van de capaciteit van de Bergsediepsluis.	In de planstudie/MER zal bij het zoute alternatief onderzocht worden op welke wijze zout water uit de Oosterschelde ingelaten zou kunnen worden. Uw suggestie wordt ter kennis aangenomen.

Volgnummer: Hoorzitting, spreker 2 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 16 december 2004	P.J. Abrahamse Nieuweweg 6 4693 PN Poortvliet
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Spreker zegt dat de diversiteit van gewassen aan veranderingen onderhevig is. Momenteel worden onder meer aardappelen en tulpen geteeld waarvoor zoetwater noodzakelijk is. Dit kan alleen uit het Zoommeer gehaald worden. Om die reden is het voor spreker van belang dat er zoetwater in het Zoommeer is of dat het op een andere wijze op het eiland Tholen gebracht kan worden. Spreker geeft aan dat anders zijn kostprijs een probleem zal vormen in vergelijking met de kostprijs van collega-telers. Hierdoor kunnen telers op Tholen gedwongen worden te stoppen met de teelt.	De zoetwatervoorziening voor de landbouw is een belangrijk aandachtspunt in de Planstudie, waarbij gebruik gemaakt zal worden van een studie naar de zoetwatervoorziening voor de landbouw voor de gehele ZW-Delta, die momenteel onder leiding van de Deltaraad wordt uitgevoed. De kostprijs van de levering van het benodigde zoete water vormt onderdeel van de te bestuderen aspecten.

Volgnummer: Hoorzitting, spreker 3 **Kenmerk:** **Gedateerd:** 16 december 2004	ZLTO P. de Koeijer Postbus 46 4460 BA Goes
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag:**
De mondelinge inbreng van de heer de Koeijer is verwerkt in de schriftelijke reactie van ZLTO, eveneens afkomstig van de heer de Koeijer. Deze is terug te vinden onder volgnummer 25.	

Volgnummer: Hoorzitting, spreker 4 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 16 december 2004	ZLTO L. de Oude Rijksweg 6 4675 RB St. Philipsland
Kernpunt(en) van de inspraak:	***Reactie van Bevoegd Gezag:***
Het blauwalgprobleem moet worden opgelost, ook voor de landbouw.	Uw opstelling wordt gezien als een ondersteuning van de initiatiefnemers.
Er is gesproken over een gevaar van 1 op 1.600 jaar bij de 1 à 2 meter opzet in het Zoommeer. In het Waterbeheer van de 21e eeuw (WB21) is de norm voor de landbouw 1 op 25 jaar dat men natte voeten mag hebben. Dit staat niet in verhouding.	Er wordt in het Nederlandse waterbeleid onderscheid gemaakt tussen de kans op overstromingen ten gevolge van het overstromen/ doorbreken van de primaire waterkeringen en de kans op wateroverlast uit het regionale watersysteem. Het eventueel bergen van water uit het benedenrivierengebied op het Volkerak-Zoommeer is in het kader van de veiligheid tegen overstromingen.
WB21 gaat voor een belangrijk deel over het bergen en afvoeren van water. Juist op St. Philipsland waar een pilot loopt, is geconstateerd dat één van de grote zorgen zal zijn het stijgen van het zeeniveau met als gevolg een gigantische toename van kweldruk. Kweldruk dient te worden tegengegaan met tegendruk van zoetwater. Als gevolg daarvan is er een keuzedocument voor St. Philipsland vastgesteld. Het waterschap wil de besproken variant uitvoeren, waarvoor, met name voor het peilbeheer, zoetwater nodig is. De *landbouw kan niets beginnen met peilbeheer met* zoutwater. Voor de toekomst van de landbouw in St. Philipsland, Tholen, een belangrijk deel van Zuid-Beveland en Flakkee is zoetwater hard nodig voor het tegengaan van het rijzen van de zeespiegel.	Aan uw opmerkingen is in de richtlijnen tegemoet gekomen, door in par. 4.2 op te nemen in globale termen aangegeven dient te worden of en in welke mate klimaatveranderingen invloed hebben op de ondermeer de zoutindringing op het VZM en/of de landbouwgronden.
Landbouwbedrijven moeten doorontwikkelen naar de toekomst en mogen niet worden vastgezet in de huidige situatie.	De initiatnemers geven aan dat de perspectieven voor de landbouw op de middellange en lange termijn worden in beeld gebracht, mede in het licht van de alternatieve oplossingen voor de bestrijding van de blauwalgenoverlast.

Volgnummer: Hoorzitting, spreker 5 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 16 december 2004	Waterschap Zeeuwse Eilanden A. Kramer Postbus 1000 4330 ZW Middelburg
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Het waterschap hecht belang aan de watervoorziening, met name voor het instandhouden van het waterpeil in Tholen en St. Philipsland. Als het water niet meer beschikbaar is niet alleen verzilting het gevolg. Ook zal er sprake zijn van verdroging. Het klimaateffect geeft aan dat er drogere zomers aan komen. Er zal dan geen water zijn om in de sloten te laten lopen met meer verdroging in het gebied als gevolg. Eén van de randvoorwaarden is dat de maatregelen voor de middellange termijn op korte termijn uitvoerbaar zijn. De vraag is of dit ook geldt voor de voorzieningen die nodig zijn voor alternatieve zoetwatervoorziening in het geval gekozen wordt voor een zilte variant.	In de planstudie/MER zal uitgebreid aandacht worden besteed aan de waterhuishouding van het Volkerak-Zoommeer en van de aangrenzende watersystemen. Hierbij zal ook worden gekeken naar mogelijke maatregelen in het kader van het WB21-beleid, waarin het opvangen en vasthouden van water in de regio wordt voorgesteld, opdat het gebruikt kan worden in tijden van droogte. Het is aan de initiatiefnemers en het bevoegd gezag om mede op basis van de uitkomsten van de planstudie/MER hierover een besluit te nemen.

Volgnummer: Hoorzitting, spreker 6 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 16 december 2004	Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur KAVB, Kring Zuidwest Nederland H. van Damme Axelsestraat 3 4576 CS Koewacht
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
De Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur heeft een zeer groot belang bij het behouden van zoetwater in de omgeving. Er is circa 620 hectare bloembollenveld in Zuidwest Nederland. Het is essentieel dat het zoetwater behouden kan blijven gedurende de groeiseizoenen. Zoute kwel kan een groot probleem worden, ook al is er zoetwater voorhanden. Een gewas kan niet trekken met zoute kwel.	In de richtlijnen is opgenomen dat een goede beschrijving van de referentiesituatie en van de gevolgen van beide alternatieven plaats dient te vinden. Dit geldt ook voor de zoetwatervoorziening en de landbouw. Dit betreft ook het optreden van zoute kwel.
Voor de diversiteit van het landschap is het van belang het zoetwater te behouden. Daarnaast geeft het een goed perspectief aan een aantal bedrijven uit de omgeving om daar een boterham aan te verdienen. In allerlei studies wordt aangegeven dat landbouw een belangrijke economische factor is, dat de mogelijkheden voor water belangrijk zijn en dat terugdringen van kwel een noodzaak is. Zonder zoet water kan er geen bollenteelt kan bestaan.	In de startnotitie is opgenomen dat met relevant nationale en regionale beleidsnota's rekening gehouden zal worden. Dit betreft beleid ten aanzien van de landschappelijke waarden in het studiegebied.

Volgnummer: Hoorzitting, spreker 7 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 16 december 2004	L.H. van der Kallen Nieuwstraat 4 4611 RS Bergen op Zoom
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
De mondelinge inbreng van de heer van der Kallen is verwerkt in zijn schriftelijke reactie Deze is terug te vinden onder volgnummer 10.	

Volgnummer: Hoorzitting, spreker 8 **Kenmerk**: ***Gedateerd***: *16 december 2004*	J.A. van der Wel Nieuwlandseweg 10 4691 PL Tholen
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Vraag is of de directe kosten en inkomensverlagingen van de akkerbouw en de grove groenteteelt op de eilanden Tholen en Flakkee en de eilanden die eraan grenzen doorberekend worden. Sinds zes jaar wordt geprobeerd, door een actiecomité, meer zoetwater op Tholen te krijgen. Spreker zit in een gebied waar het Waterschap een proefproject heeft gestart om zoetwater door te voeren. Gedurende de twee jaar met zoetwater heeft dit geleid tot meer inkomen. Met het inkomen is personeel aangetrokken. Bij een zoutwatersituatie vreest spreker dat hij zijn personeel zou moeten ontslaan. Spreker vraagt of er rekening gehouden kan worden met schade en inkomstenderving wanneer de omgeving te zout wordt.	Onderdeel van de Planstudie is een kosten-batenanalyse. Hierbinnen komt de mogelijke inkomstenderving van de land- en tuinbouw aan de orde, ten gevolge van het uitvoeren van de alternatieve oplossingen. Binnen de Planstudie zal gekeken worden naar de vraag naar zoetwater, nu en in de toekomst, en wat die zou kunnen betekenen voor de zoetwatervoorziening die is gekoppeld aan elk van de alternatieven. Zie verder hierboven.

Volgnummer: Hoorzitting, spreker 9 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 16 december 2004	J.P. van Dalen Krotteweg 1 4694 RC Scherpenisse
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Spreker zegt dat door een instituut in Wageningen en het Centraal Planbureau berekend is, dat de traditionele akkerbouw niet meer voor Nederland is weggelegd. Momenteel vindt er een verschuiving plaats naar volgrondse groenteteelt en bloementeelten, maar dit kan alleen als er een zoetwatersituatie is.	Van uw opmerking wordt kennis genomen. In de richtlijnen is aangegeven dat de voorwaarden dan wel wensen vanuit de landbouw op het gebied van peilen en zoutgehalte aangegeven dienen te worden. Vervolgens zal de planstudie/MER ook de effecten van de alternatieven op de gebruiksfuncties, waaronder de landbouw, dienen te beschrijven.

Volgnummer: Hoorzitting, spreker 10 **Kenmerk**: **Gedateerd**: 16 december 2004	Waterschap Zeeuwse Eilanden W. de Visser Agathastraat 7 4363 BC Aagtekerke
Kernpunt(en) van de inspraak:	**Reactie van Bevoegd Gezag**:
Het is prematuur te stellen dat de doorspoeling onvoldoende zou zijn. Dit is nog niet voldoende uitgeprobeerd. De indruk is dat de poging tot doorspoelen niet tot zijn recht is gekomen vanwege bureaucratische problemen, zoals vergunningen.	Inspreker is zelf een van de initiatiefnemers. Binnen de Planstudie is doorspoelen met zoet water afkomstig van het Hollandsch Diep één van de alternatieven die worden onderzocht. Eerder is voor het doorspoelen een vergunning geweigerd door provincie Zeeland op basis van de Natuurbeschermingswet. Het risico van nadelige gevolgen voor het ecosysteem van de Westerschelde, waarop het zoete en nutriëntrijke doorspoelwater afgelaten zou worden, is destijds onacceptabel groot ingeschat.
Eerst moet het zoetwateralternatief geprobeerd moet worden, omdat later alsnog op zoutwater kan worden overgaan. Zoutwater weer zoet maken is niet mogelijk.	In de richtlijnen is in par. 3.2. 'Doel en randvoorwaarden' opgenomen dat aangegeven moet worden wat wordt bedoeld met 'De alternatieven mogen de ontwikkelingen op de langere termijn niet in de weg staan'.